

853/12°

Академији Наука

НИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ"

ПРАЗНОВАЊЕ ВАСКРСА

У

ДАН ПУНОГА МЕСЕЦА

ОД

МАКСИМА ТРИКОВИЋА

ПРОФ. ГИМНАЗИЈЕ

У БЕОГРАДУ

ИШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ИШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1909.

Цена један динар (круна)

Virtual Library of Faculty of Mathematics - University of Belgrade
elibrary.matf.bg.ac.rs

53/120

ПРАЗНОВАЊЕ ВАСКРСА

У

ДАН ПУНОГА МЕСЕЦА

Handwritten signature: Милош

ОД

МАКСИМА ТРПКОВИЋА

ПРОФ. ГИМНАЗИЈЕ

264-041.61

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1909.

ИД. 36746

ПРАЗНОВАЊЕ ВАСКРСА

у

ДАН ПУНОГА МЕСЕЦА

I

Највећа сметња за извођење реформе календара у томе је, што би се, по извршеној реформи, отпочео покашто празновати наш Васкрс у исти дан са јеврејском Пасхом, па и долазио би пре Пасхе. Тако мисли већина а и опште је мишљење, да су такви случајеви забрањени, и да би се омогућавањем њиховим створила тешка повреда црквених традиција, јер — тако већина мисли — Васкрс треба празновати навек после јеврејске Пасхе према прописима наше цркве. Пошто јеврејска Пасха (први њен дан) пада по правилу у дан пунога месеца, то је неминовно — по општем мишљењу — забрањено празновати Васкрс и у дан пунога месеца. Највише иде у прилог томе мишљењу познати факт, што се *сада*, по нашем календару, празнује Васкрс навек *после* јеврејске Пасхе и навек *после* пунога месеца. Ослањајући се на

тај факт, из недовољног познавања ствари и нетачно тумачећи извесне црквене забране, говоре, сви мисле, да је то тако одређено самим црквеним прописима.

Да је то мишљење нетачно, доказао сам у два моја расправама штампаним у *Гласнику Православне Цркве* пре 8 година. Прва расправа под насловом: „*Је ли забрањено, празновати Ускрс са јеврејском Пасхом*“ — штампана је у свесци за јануар 1901. год. У тој расправи, поред осталих разлога, према туђим и према својим сопственим истраживањима, навео сам 26 случајева, када је Васкрс падао у исти дан са јеврејском Пасхом, и 2 случаја, када је пао *пре* јеврејске Пасхе. Сви ти случајеви десили су се после 360-те године, од када датира садашњи јеврејски календар, десили су се, дакле, и после Никејског (325. год.) и после Антиохијског Сабора (341. год.), од када датира друга и последња црквена забрана празновања Васкрса са Јеврејима. Ниједан од доцнијих васељенских сабора није забрањивао те случајеве, што значи, да су тадашњи црквени поглавари друкчије и правилније тумачили обе те забране, а не онако како се сада тумаче.

У истој расправи држао сам, као и сви који су о томе писали, да су ови случајеви поклапања Васкрса са Пасхом долазили једино отуда, што Јевреји покашто, из религиозних обзира, празнују Пасху на *један* па и *два* дана после пунога месеца, по самоме склопу њиховог календара. Било је, дакле, могућности, да се у овим изузетним случајима поклати погашто и

са нашим Васкрсом, и тада Хришћани, наравно, нису били криви за оваква поклапања, и према томе, црквени поглавари, савременици оваквих поклапања, нису имали разлога никакве забране доцније чинити, тим пре, што је јеврејски садашњи календар састављен око 360-те године, дакле, после Никејског и Антиохијског Сабора. Са појавом новог јеврејског календара на 20 година после Антиохијског Сабора (341. год.), саме собом престале су важити обе раније издате забране, које су могле важити само за тадашњи савремени јеврејски календар пошто св. Оца, издавачи тих забрана, нису могли раније знати ни за појаву новог јеврејског календара, нити за састав његов, па да и према њему забране у будуће празновање Васкрса заједно са Пасхом јеврејском. Баш да су на некакав непотпуни начин и могли то знати, нису могли издавати забране и у томе смислу, пошто би хришћански календар, на тај начин, пао у зависност од јеврејског. — у зависност, која се обема тим забранама баш желела избећи. — Држао сам, дакле, као и сви што сада држе, да се Васкрс мора празновати *навек после* пунога месеца, не водећи рачуна о томе, што и јеврејска Пасха може кашто насти после пуног месеца и поклонити се с њиме.

Али, проучивши детаљније састав јеврејског календара, почео сам слутити, да је и наш Васкрс у то доба празнован чешће у дан пунога месеца, па се и на тај начин могао поклапати са Пасхом. Студије моје о томе изнео сам у другој расправи под насловом „*Није за-*

брањено признати Ускрс у дан пунога месеца“, штампаној у *Гласнику Православне Цркве*, у свескама за август, септембар, октобар, новембар и децембар 1901. год. Ту сам изнео довољно јаких потврда, да *није забрањено празновати Васкрс у дан пунога месеца*. Шта више, доказао сам, да је наша Пасхалија и састављена тако, да је са знањем и из принципа омогућавала што чешће празновање Васкрса у дан пунога месеца, када, наравно, исти падне на недељу, без обзира на то, хоће ли истог дана пасти и јеврејска Пасха или не, о којој не води никаква рачуна. Александриска црква, која је нашу Пасхалију саставила, а Никејски је сабор одобрио и хришћанима препоручио, ишла је у томе тако далеко, да је допуштала чак и празновање Васкрса на један дан пре пунога месеца, да би исти био што ближи пуноме месецу, одобравајући пре то, него ли да Васкрс падне далеко иза пунога месеца. Доказао сам даље тамо, да празновање Васкрса у дан пунога месеца *није случајно и изузетно, него са знањем и из принципа*, и да је већина поклапања Васкрса са јеврејском Пасхом долазила из тога узрока, а не само отуда, што Јевреји поканито празнују Пасху на 1 или 2 дана после пунога месеца. Све сам то доказао врло простим рачуном, који, поле писмен човек, може извести, служећи се при томе средњом дужином синодскога месеца. На послетку показао сам тамо, мислим довољно јасно, и зашто се сада Васкрс празнује навек после пунога месеца и после јеврејске Пасхе, а међу тим, и наша Пасхалија и је-

врејски календар, нису од тада до данас претрпели никакву измену. Начин како сам све то изводио, види се најбоље и опширно у самој тој расправи. Узео сам датуме и тренутке средњег пуног месеца онако, како их даје l'abbé Mémain у својој књизи *Etude sur l'unification du calendrier et la véritable échéance de Pâque*. Paris 1899. на страни 71—73. Преобратио сам исте датуме у јулијанске итд., па, знајући да мене средњег месеца заостају по један дан (тачније 23 часа 38 мин. и 16 сек.) после сваке перiode од 304 јулијанске године, лако сам израчунавао датуме и тренутке средњег пуног месеца, на које је он падао пре 304, пре 608, 912 итд. пре 1520 година (рачунајући од 1900. год.) у свих 19 година месечевог круга. Упо-ређујући те датуме, са утврђеним датумима васкршњих међа (пасхалних граница, пасхалних пунолунија или 14-ти дан од младине, terminus paschalis) у свих 19 година месечевог круга (од 380—399. год.) дошао сам до неочекиваног резултата. Видео сам јасно, да просечно све васкршње међе падају за један дан раније — пре пунога месеца. Али по принципу Александриске цркве кад васкршња међа (пасхално пунолуније, 14-ти дан младине) падне у суботу, празнује се Васкрс одмах сутра дан у недељу, дакле у дан пунога месеца (15-ти дан од младине). Под васкршњом међом, или под пасхалним пунолунијем, или под 14-тим даном младине Александриска црква *није подразумевала пуни месец* као што се у опште мисли, него просечно *један дан раније*, другим речима, дане од мла-

дине месечеве није бројала од појаве српа месечевог па да 14-ти дан падне на пун месец, као што сви писци веле, него их је бројала од саме коњукције, тако, да 15-ти дан падне на пун месец а то је један дан *иосле* насхалнога пунолунија, или васкршње границе, када може и Васкрс пасти, ако је тај дан недеља, па наравно и јеврејска Пасха.

У истој расправи наговестио сам, међутим, и то, да размак између правог и средњег пуног месеца може нарасти и до 16 часова, као што вели l'abbé Mémain, због многих неправилности у кретању месечевом око земље. Код читалаца довољно верзираних у овом питању не може ова неправилност поколебати веру у резултате, до којих сам дошао у читавом низу година, јер је немогућно предпоставити, да ће ова неправилност бити увек највећа од 16 часова у свима годинама, и свакад тако управљена, да доведе до нетачног резултата за читав један дан. Понављам, немогућно је тако што с разлогом претпоставити, али немогући даље ништа више учинити, оставио сам, да наши астрономи (разумем све православне) потврде моје резултате и тачним астрономским путем. Астрономима је то лако учинити, јер они са врло великом тачношћу одређују датуме и тренутке помрачења сунца и месеца, која су била неколико хиљада година пре нас, или ће бити после нас. Још много им је лакше одредити, датуме и тренутке правог пуног месеца у неколико година, у којима сам им дао датуме и тренутке средњег пуног месеца, па да се на тај начин, упоређивањем,

види, јесу ли разлике између правог и средњег пуног месеца толике и такве, да моје резултате потврде или оборе. До данас, наши астрономи не само да нису то учинили, него нису се у опште ни бавили њиме. А ово је питање, сваки ће признати, врло важно не само за цркву, већ и за науку. Чини ми се, да оно није свима нашим астрономима ни познато. Један од њих г. Ђ. Станојевић, професор Универзитета, држи се још и данас оног општег и универзалног тврђења: да се Ускрс не сме празновати ни у дан пунога месеца ни са јеврејском Пасхом заједно, наводећи, као и обично што сви тако чине — цитате других писаца одакле су црпили не промеривши их (Види *Нетачно празновање васкрсења у православној цркви и реформа календара* од Ђ. М. Станојевића. Београд 1908.)

То што наши астрономи нису до данас учинили, учинићу сам, и ако сам за дуго мислио, да то нећу моћи сам учинити. Све моје резултате, до којих сам раније дошао помоћу кретања средњег пуног месеца, потврдићу сада и астрономским путем, помоћу кретања правог пуног месеца на небу.

II

Од пре кратког времена при руци ми је одлично и врло брижљиво израђено дело: *Kalendariographische und Chronologische Tafeln von Dr. Robert Schram*. Leipzig 1908. Поред осталих важних ствари налазе се у томе делу упуства и таблице, помоћу којих се могу одредити главне мене месечеве (младина, прва четврт, пун месец

и последња четврт) за неколико хиљада година пре нас, а до 2400 године после Христа. Све неправилности у кретању месечевом обухваћене су тим таблицама, а оне дају, кад се по њима рачуна, датуме и тренутке праве младине или правог пуног месеца са погрешком највише од пола часа, како се тамо тврди. За посао, којим се ми бавимо оволика тачност више је него ли довољна. Прочувши добро те таблице и упуства како треба њима руковати, применио сам их одмах на тему, коју сам пре 8 година расправљао помоћу средњег пуног месеца. Одређивао сам датуме и тренутке правог пуног месеца у свима оним годинама, када су Васкрс и јеврејска Пасха падали заједно, па сем њих и у многим другим годинама када је васкршња међа (14-ти дан младине, пасхална граница и тако даље) падала у суботу, када се, дакле, Васкрс празновао одмах сутра дан. Истраживање сам отпочео од 360. године на овамо, од када датира садашњи јеврејски календар, и од када је сасвим поуздано, да је код православних хришћана празнован Васкрс тачно и без икаквих изузетака по правилима Александриске цркве у оне датуме, које даје Индиктион¹⁾. И на овај начин дошао сам до резултата, који су све моје раније резултате, не само потврдили, него их још и новим примерима поткрепили.

¹⁾ Из правила Александриске Цркве састављен је Индиктион доцније, око 526. године, али сви Васкрси од 360 године до његовог састава слажу се потпуно са њиме, пошто је он (Индиктион) само дефинитивна формула Александриских пасхалних правила. У осталом, то тврде и сва сачувана пасхална писма из тога доба.

Нашао сам, на име, Васкрсе, који су падали у дан правог пуног месеца, не само заједно са јеврејском Пасхом, него и без ње. Нашао сам даље и такве, који су падали у време помрачења месечевих, а било је и таквих, који су падали и на један дан *пре* пунога месеца; уверио сам се даље, да јеврејска Пасха може изузетно пасти и на један дан *пре* пунога месеца, а не само после пунога месеца и т. д.

Све те резултате износим у следећој табlici. У првој рубрици налази се Византиски, или источно-православне цркве круг месеца, у другој — Александриски, или Дионисијев круг месеца, у трећој — пасхална граница (14-ти дан од младине) за дотичну годину, која се налази у четвртој рубрици, у петој рубрици налазе се датуми и тренутци правог пуног месеца одређени по Schram-овим таблицама. Исти датуми су дати по јулијанском календару и *по јерусалимскоме времену*, које иде напред за 2 часа и 21 минут од Гриничкога времена, према коме су Schram-ове таблице састављене. Дан је рачунат по грађанском рачунању *од поноћи* од 0 до 24 часа, — пре подне је од 0 до 12 часова, а после подне је од 12 до 24 часа. То је новије рачунање дана, које свуда преовлађује, да би се избегло писање поред часова и минута „пре“ или „после“ подне, што у извесним приликама може и забуну да произведе због краткоће писања. Кад се, на пример, каже 8. јануар у 16 часова у 25 минута, то значи 8. јануар у 4 часа и 25 минута после подне. У шестој рубрици налази се Васкрс за дату годину, а у седмој

— јеврејска Пасха, први њен дан (15. нисан) за исту годину. Датуми Васкрса одређени су по Индиктиону, којим се наша црква још и данас служи, а до 1582. године њиме се и западна црква служила. Датуми јеврејске Пасхе одређивани су на два начина: по Гаусовом правилу¹⁾ и по упуствима датим у делу *Tables du Calendrier juif par Isidore Loeb. Paris 1886*. У оба случаја долазио сам до истих резултата.

(Види таблицу на 13-ој страни)

Све је ово по грађанском рачунању дана од поноћи. Узме ли се у рачун црквено рачунање дана од 6 часова у вече, што у оваквим приликама сви писци чине, а које је оправданије, тим пре, што и Јевреји рачунају дан од 6 часова у вече, онда свима горенаведеним датумима правог пуног месеца треба додати још по 6 часова. Тиме ће још по неки Васкрс пасти испод пунога месеца. Према таквом црквеном рачунању дана, наводим још и следеће примере покланања Васкрса са пуним месецом.

(Види таблицу на 14-ој страни)

Напомене. 1) Године 367. пасхална граница, или пасхално пунолуније (14-ти дан од младине) било је на 2 дана (30. марта) *пре* правог пунолунија (1. априла).

¹⁾ Овом приликом скрећем пажњу на то, да Гаусово правило дато у *Календарографији* од *Е. Берберовића* на стр. 17. *није потпуно*. При трећем изузетку под в) изостало је $a > 11$ јамачно штампарском грешком. Незнајући за то, и служећи се само њиме, одредно сам пре 8 година погрешно јеврејску Пасху за 1 дан у трима годинама 438, 516 и 685. У осталим годинама (25 на броју), где се тај изузетак није јављао, одредно сам јевр. Пасху тачно.

Круг месеца		Пасхална граница (14. дан од младине)	Године	Правни пуни месец	Васкрс	Јеврејска Пасха
Византиски	Доминицијон					
4	7	30. март	367	1. апр. 15 ч. 47 м.	1. апр.	1. апр.
7	10	27. март	370	28. мар. 23 ч. 38 м.	28. мар.	28. мар.
11	14	12. апр.	374	13. апр. 6 ч. 55 м.	13. апр.	13. апр.
12	15	1. апр.	394	2. апр. 22 ч. 40 м.	2. апр.	2. апр.
19	3	13. апр.	401	14. апр. 15 ч. 4 м.	14. апр.	14. апр.
10	13	24. март	411	26. мар. 7 ч. 3 м.	26. мар.	25. мар.
13	16	21. март	414	22. мар. 15 ч. 47 м.	22. мар.	22. мар.
1	4	2. април	421	4. апр. 4 ч. 23 м.	3. апр.	3. апр.
18	2	25. март	438	27. мар. 13 ч. 45 м.	27. мар.	26. мар.
2	5	22. март	441	23. мар. 17 ч. 52 м.	23. мар.	23. мар.
6	9	7. април	445	8. апр. 5 ч. 57 м.	8. апр.	8. апр.
7	10	27. март	465	28. мар. 9 ч. 33 м.	28. мар.	28. мар.
17	1	5. април	475	7. апр. 13 ч. 23 м.	6. апр.	8. апр.
18	2	25. март	495	26. мар. 22 ч. 59 м.	26. мар.	28. мар.
3	6	10. апр.	499	11. апр. 21 ч. 18 м.	11. апр.	11. апр.
13	16	21. март	509	22. мар. 11 ч. 14 м.	22. мар.	21. мар.
1	4	2. април	516	3. апр. 4 ч. 25 м.	3. апр.	2. апр.
4	7	30. март	519	1. апр. 5 ч. 15 м.	31. мар.	31. мар.
2	5	22. март	536	23. мар. 16 ч. 37 м.	23. мар.	23. мар.
9	12	4. април	543	5. апр. 12 ч. 40 м.	5. апр.	5. апр.
10	13	24. март	563	25. мар. 21 ч. 11 м.	25. мар.	25. мар.
17	1	5. април	570	6. апр. 20 ч. 14 м.	6. апр.	6. апр.
15	18	29. март	587	30. мар. 3 ч. 18 м.	30. мар.	29. мар.
18	2	25. март	590	27. мар. 1 ч. 9 м.	26. мар.	26. мар.
4	7	30. март	614	31. марта 11 ч.	31. мар.	31. мар.
10	13	24. март	658	25. мар. 2 ч. 13 м.	25. мар.	24. мар.
18	2	25. март	685	26. мар. 9 ч. 52 м.	26. мар.	25. мар.
5	8	18. апр.	767	19. апр. 1 ч. 45 м.	19. апр.	19. мар.
2	5	22. март	783	23. мар. 15 ч. 4 м.	23. мар.	23. мар.

Византски Дни	Круг месеца	Пасха на дане (14. дан од март)		Године	П Р А В И П У Н М Е С Е Ц		Васкрс	Јеврејска Пасха
		По грађанском рачунању (од по ноћи)	По црквеном рачунању (од 6 часова у вече)					
16	19	17. април 18 ч. 40 м.	18. април 0 ч. 40 м.	398	18. април 0 ч. 40 м.	18. април	20. март	
17	1	6. април 22 ч. 4 м.	7. април 4 ч. 4 м.	418	7. април 4 ч. 4 м.	7. април	7. април	
5	8	18. април 22 ч. 2 м.	19. април 4 ч. 2 м.	425	19. април 4 ч. 2 м.	19. април	21. март	
12	15	1. април 20 ч. 32 м.	2. април 2 ч. 32 м.	489	2. април 2 ч. 32 м.	2. април	1. април	
16	19	17. април 20 ч. 21 м.	17. април 20 ч. 21 м.	493	17. април 20 ч. 21 м.	18. април	18. март	
19	3	13. април 18 ч. 11 м.	13. април 18 ч. 11 м.	496	14. април 0 ч. 11 м.	14. април	14. април	
5	8	18. април 23 ч. 21 м.	18. април 23 ч. 21 м.	520	19. април 5 ч. 21 м.	19. април	19. март	
8	11	15. април 22 ч. 45 м.	15. април 22 ч. 45 м.	523	16. април 4 ч. 45 м.	16. април	16. април	
7	10	27. март 19 ч. 45 м.	27. март 19 ч. 45 м.	560	28. март 1 ч. 45 м.	28. март	27. март	
3	6	10. април 20 ч. 21 м.	10. април 20 ч. 21 м.	594	11. април 2 ч. 21 м.	11. април	11. април	
8	11	15. април 20 ч. 28 м.	15. април 20 ч. 28 м.	618	16. април 2 ч. 28 м.	16. април	15. април	
19	3	13. април 20 ч. 7 м.	13. април 20 ч. 7 м.	743	14. април 2 ч. 7 м.	14. април	14. април	
1	4	2. април 23 ч.	2. април 23 ч.	763	3. април 5 ч.	3. април	2. април	
19	3	13. април 21 ч. 49 м.	13. април 21 ч. 49 м.	838	14. април 3 ч. 49 м.	14. април	13. април	

Васкрс и Пасха били су заједно у дан пунога месеца.

2) Године 411. опет је пасхално пунолуније било на 2 дана *пре* правог пунолунија. Васкрс је био у дан пунога месеца а Пасха један дан раније.

3) Године 421. опет је пасхално пунолуније било на 2 дана *пре* правог пунолунија. Васкрс и Пасха пали су заједно на један дан *пре* пунога месеца.

4) Године 438. јавио се четврти пут исти случај, пасхално пунолуније било је 2 дана *пре* правог. Васкрс у дан пунога месеца, Пасха један дан раније.

5) Године 475. имамо интересантан случај. Пасхално пунолуније (5. априла) јавља се и пети пут *на 2 дана пре* правог пунолунија (7. априла). Васкрс је празнован један дан *пре* пунога месеца, а јеврејска Пасха на један дан *после* пунога месеца. Васкрс је, дакле, био *на два дана пре Пасхе*.

6). Године 495. поновно се овај исти случај. Пасхално пунолуније (25. марта) било је *на два дана пре* правог пунолунија *по црквеном рачунању* дана (26. мар. 22 ч. 59 м. + 6 час = 27. мар. 4 ч 59 м). Васкрс је пао на 26. март, на један дан пре пуног месеца по цркв. рачунању, а Пасха на 28. март. И овде је Васкрс био два дана пре Пасхе и по црквеном и по грађанском рачунању.

7). Године 519. и *по седми пут* јавља се пасхално пунолуније (30. марта) на 2 дана *пре* правог пунолунија (1. апр. 5 ч. 15 м). Васкрс и Пасха пали су заједно (31. марта) на један дан *пре* пунога месеца.

8). Године 536. и Васкрс и Пасха пали су заједно у дан пунога месеца, који се десио 23. марта у 16 ч. 37 м. по грађанском рачунању. Таблице Schram-ове показују, да је истог дана неоспорно морало бити помрачење месеца, нарцијално сигурно, а могуће и тотално. Пошто се пун месец десио на први дан Васкрса после подне у 4 ч. и 37 м, и пошто месечева помрачења могу бити само за време пунога месеца и трајати чак и до 2 часа, то су Хришћани источно од Јерусалима неоспорно имали

прилику, да посматрају исто помрачење, и то увече, између првог и другог дана Васкрса. Можда је исто помрачење и историја забележила, али ми није познато. Таблице Schram-ове показују још и то, да је, за време младине овога месеца, морало бити помрачење сунца, парцијално сигурно, а централно могућно.

9). Године 590. јавља се и *по осми пут* пасхално пунолуније (25. марта) на 2 дана пре правог пунолунија, и по грађанском (27. марта 1 ч. 9 м) и по црквеном рачунању дана (27. марта 7 ч. 9 м). Васкрс и Пасха били су заједно 26. марта, на *један дан пре* пунога месеца. — Историја је забележила, да неке цркве у јужно Француској, са владиком Грегоријем из Тура на челу, одбише ове године да празнују Васкрс по Индиктиону 26. марта, него га празноваше идуће недеље, *2. априла*, јамачно зато, што по Индиктиону падаше на један дан *пре* пунога месеца. Међу тим, у целом осталом хришћанском свету, празноваху га по Индиктиону 26. марта (Види Bulletin de la Société astronomique de France, janvier 1903. стр. 24). Овај је случај, чини ми се, *последњи* према мојим истраживањима, када је Васкрс празнован *на 1 дан пре* пунога месеца.

10). Године 389. и 493. пасхално пунолуније беше на 17. априла у суботу. Васкрс је празнован 18. априла у дан пунога месеца по црквеном рачунању дана, а јеврејска Пасха празнована је око месец дана раније, 20. марта, у првом, и 18. марта у другом случају — у оба случаја *пре* службеног датума пролетње равнодневице 21. марта. Обе године припадају 16. Византиском, или 19. Дионисијевом кругу месеца, у коме Јевреји празнују навек своју Пасху на 4 до 5 недеља пре Васкрса.

11). Године 425. и 520. имамо сличан случај. Пасхално пунолуније (пасхална граница, 14 дан од младине) беше 18. априла у суботу. Васкрс је празнован сутра дан 19. априла, у дан пунога месеца по црквама рачунању, а јеврејска Пасха празнована је у првом случају 21. марта, на сами дан равнодне-

вице, а у другом 19. марта, на 2 дана *пре* равнодневице. Исти је случај био и године 767. када је Васкрс празнован у сами дан пунога месеца и по црквеном и по грађанском рачунању (19. априла), а јеврејска Пасха месец дана раније 19. марта. Све три ове године припадају 5. Византиском или 8. Дионисијевом кругу месеца, у коме Јевреји празнују своју Пасху навек 4 до 5 недеља пре Васкрса, као и у 16. Византинском, или 19. Дионисијевом кругу, као што мало пре видосмо. У оба ова случаја (а то се понавља 2 пута у сваких 19 година), Јевреји празнују Пасху *пре* равнодневице или на сами дан равнодневице (службени њен датум 21. марта).

12). Године 489. пао је Васкрс у дан пунога месеца по црквеном рачунању дана (2. априла у 2 ч. 32 м), док је јеврејска Пасха пала један дан раније. Таблице Schram-ове показују, да је исте ноћи морало бити помрачење месеца парцијално сигурно, а тотално могућно.

13). И године, 618. био је исти случај. Васкрс је пао у дан пунога месеца по црквеном рачунању (16. априла у 2 ч 28 м), а јеврејска Пасха један дан раније. Таблице Schram-ове показују, да је и приликом овог пуног месеца морало бити помрачење месеца, парцијално сигурно, а тотално могућно.

14). И године 767. било је помрачење месеца на први дан Васкрса, парцијално сигурно а тотално могућно по Schram-овим таблицама.

15). На послетку године 838. празнован је Васкрс можда последњи пут у дан пунога месеца према мојим истраживањима, која сам до 850. године чинио. Даља истраживања нисам чинио, пошто је посао врло тежак и приметан, а нађени примери дотле више су него довољни за тему којом се бавимо. У осталом сумњам, да би се још који пример нашао из чисто астрономских разлога.

Шта видимо из свих ових примера? Без много говора читаоца ће сами увидети, да је по

нашој православној Пасхалији, која и данас важи, празнован Васкрс са знањем и из *принципа* и у дан пунога месеца, и заједно са јеврејском Пасхом, али навек после пролетње равнодневице (21. марта). Према томе, обе црквене забране, које се односе на заједничко празновање Васкрса са Јеврејима имају друкчије значење — други смисао; данас се тумаче неправилно и погрешно једино можда из тога узрока, што се сада Васкрс празнује навек после пунога месеца и после јеврејске Пасхе. Зашто то данас тако бива, а у првим вековима Хришћанства (до IX. века) није било, објаснио сам довољно у чланку: *Није забрањено празновати Ускрс у дан пунога месеца*, штампаном пре 8 година у *Гласнику Правосл. Цркве*. Неће бити излишно, ако овом приликом поново додирнем то питање, које многим и стручњацима изгледа замршено и нејасно.

III

При састављању свог пасхалног компута, Александријска црква узела је за основицу овај пропис Апостолских Устанаова (Књига V. Гл. 17):

„Сви ви, браћо, искушљена крвљу Христовом, дужни сте празновати дан пасхе тачно и веома брижљиво после равнодневнице, како се успомена на једно страдање не би вршила два пут годишње и како би један пут умрлога спомињали годишње само један пут. Тако исто у будуће избегавајте празновање овога празника заједно са Јеврејима, јер ми немамо више ништа заједничко с њима, који се варају у рачунању

времена, за које држе да им је тачно, као што се у сваком погледу варају и од истине удаљују. С тога ви тачно посматрајте повратак пролетње равнодневице (Ви же сь тачношћу наблюдајте возвращење равноденствія весенняго времени), који се збива двадесет другог дана дванаестог месеца Dystrus-a (марта), пазећи на оне дане, који долазе од четрнаестог (искључно) до двадесет првог дана месечног (рачунато од младине), како Ускрс не би пао после оних седам дана, који долазе после четрнаестог дана месечног и како не би из непажње, погрешно празновали пасху два пут годишње или у који други дан сем дана васкресења Господа нашега Исуса (т. ј. сем недеље)¹⁾.

Пропис овај датира из II века, када је пролетња равнодневица падала заиста на 22. март.²⁾ Александријска црква морала је свој компут саставити крајем III. или почетком IV. века (само свакако пре Никејског Сабора 325. год.) пошто је за датум равнодневице узела 21. март, а Никејски Сабор — када збиља равнодневица

¹⁾ Овај текст наводим по преводу г. Ђ. Станојевића са руског у његовој расправи: *Истачно празновање Васкрсења у православној цркви и реформа календара*, стр. 43. Исти текст, у моме преводу са француског, навео сам у расправи: *Je ли забрањено празновати Ускрс са јеврејском Пасхом, у Гласнику Православне Цркве* свеска за јануар 1901, год. стр. 54. Оба превода разликују се само по форми, а по суштини, значењу, потпуно су исти. Дајем овде првенство преводу са руског (из православног извора).

²⁾ „Заиста пролетња равнодневица падаше на 22. март јулијански у II. и III. веку, кад живљаху редактори Апостолских Конституција“. (*Etude sur l'unification du Calendrier et la véritable échéance de Pâque* par l'abbé Mémain стр. 46.) — Тачну годину *постанка овога прописа* нисам могао дознати.

падаше на 21. март — њен начин рачунања препоручио је Хришћанима. Скрећем пажњу читалаца на то, да се у овоме пропису не каже *како треба рачунати дане од младине месечеве*: да ли од праве младине (коњукције), или од појаве српа месечевог у вече, што бива на један до два дана после коњукције. Исто тако, не спомиње се ни пун месец, него само 14. дан од младине. Ну, бројећи дане од праве младине (коњукције), пун месец пада обично у 15. дан, а бројећи их од појаве српа месечевог, пада пун месец обично у 14. дан од младине. Видећемо сад, како је то Александријска црква схватила при састављању компута, који нам је у наслеђе оставила.

Пошто при одредби Васкрса, поред равнодневице, играју пресудну улогу младина и 14. дан од младине месечеве, који се ради тога зову пасхалним, то је Александријска црква гледала, да на неки начин утврди њихове датуме за велики низ година у напред, како би сваки поде писмен хришћанин — ма где био могао и сам одредити дан Васкрса. Ради тога увела је Метон-ов круг месеца или „*златан број*“ по коме, све месечеве мѐне падају тачно на исте датуме после сваке периоде од 19 јулијанских година. Довољно је, дакле, у једном таквом 19. годишњем кругу утврдити за сваку годину датуме, на које падају пасхална младина и 14. дан од младине (пасхално пунолуније, пасхална граница), па ће и у осталим будућим 19. годишњим круговима падати исте у свима годинама опет на те датуме.

Александријска црква збиља је тако и учинила. Утврдила је датуме на које падају пасхалне младине месечеве у свих 19. година месечевог круга. Најранију пасхалну младину утврдила је на 8. март, а најпознију на 5. април. Да неби Хришћани били у недоумици при бројању дана од пасхалне младине, утврдила је и датуме пасхалног 14. дана просто на тај начин, што је датумима пасхалних младина *додала по 13 дана*. Тако је добила датуме 14. дана од младине који се зову: *пасхалне границе* (terminus paschalis) или *пасхална пунолунија*. Најранија пасхална граница утврђена је на $8 + 13 = 21$ март (на сами дан равнодневице), а најпознија на $5 + 13 = 18$. април. Васкрс се празнује навек *после* пасхалне границе у прву недељу која дође. Ако неке године пасхална граница (14. дан) падне у суботу, Васкрс је одмах сутра дан (у 15 дан младине), а ако пасхална граница падне у недељу, Васкрс је у идућу недељу (у 21. дан младине). Све је то сагласно са мало час споменутим прописом Апостолских Конституција. Видећемо мало после, да се пасхалне младине поклапаху тада врло добро са правим младинама (коњукцијама), а пасхалне границе или пасхална пунолунија,¹⁾ падаху просечно за један

¹⁾ Пишем намерно више пута заједно: *пасхална граница* или *пасхално пунолуније* или *14 дана од младине* или *Васкршња мѐба*, да јаче истакнем како је то *све једно и исто* у овоме чланку. То чиним највише због читалаца, који нису довољно посвећени у ову ствар, јер има писаца, који чине неоправдану разлику између ових назива и дају им друкчије датуме од ових горе наведених. Тако, има их, који под *пасхалним пунолунијама* подразумевају пуне месеце добијене помоћу

а кад што и за два дана *пре* правих пунолунија. Да се пасхална пунолунија не поклапаху са правим пунолунијама, види се у осталом јасно и из самог начина њиховог постанка (додавањем по 13 дана датумима пасхалних младина).

Ево тих утврђених датума пасхалних младина и пасхалних граница:

(Види таблицу на идућој 23-ој страни)

Ови датуми пасхалних младина и пунолунија утврђени за један 19. годишњи месечев круг, оглашени су за *службене* и као такви важе и за све остале 19. годишње кругове без разлике, и без обзира шта се на небу дешава, па као такви и данас важе. Треба међутим напоменути, да су младине давно изгубиле свој практични значај при одредби Васкрса, и да је

основака, којима се датуми њихови стављају за три дана испод датума наведених у овом чланку; а под *пасхалним границама* подразумевају први дан по пуноме месецу добијеном помоћу основака, и датуми њихови стављају се за два дана испод датума у овом чланку. (Види „Недељник са пасхалним таблицама“ Аћима А. Илића стр. 33—38. *Хронографију* од Драгашевића стр. 57—61, и т. д.). Какве незгоде и компликације ствара овакво схватање пасхалних граница и пунолунија, знаће сами читаоци, који покушају да помоћу њих одреди Васкрс, ма и само за једну годину у напред. Такво схватање — које је у крајњој линији противно Апостолским конституцијама, јер ставља Васкрс кад што и на 10 дана после *таквог* пасхалног пунолунија (Види *Недељник* Аћ. Илића стр. 33) — није нам остало у наслеђе од Александријске цркве, него нам је остало оно и онакво, какво у овоме чланку износим. Служећи се овим истинитим и правим схватањем пасхалних граница, могао је чувени математичар Гаус саставити познато своје правило о одредби Васкрса, које се у свима случајевима слаже са Индиктионом.

Византиски	Александријски или Дионисијеви	Круг месеца	Пасхална младина	Пасхална граница или пасхално пунолуније или 14. дан од младине	
17	1	23. март	5. април		
18	2	12. март	25. март		
19	3	31. март	13. април		
1	4	20. март	2. април		
2	5	9. март	22. март		
3	6	28. март	10. април		
4	7	17. март	30. март		
5	8	5. април	18. април		
6	9	25. март	7. април		
7	10	14. март	27. март		
8	11	2. април	15. април		
9	12	22. март	4. април		
10	13	11. март	24. март		
11	14	30. март	12. април		
12	15	19. март	1. април		
13	16	8. март	21. март		
14	17	27. март	9. април		
15	18	16. март	29. март		
16	19	4. април	17. април		

тежиште тога питања данас пренесено само на пасхална пунолунија.¹⁾

¹⁾ Александријска црква утврдила је датуме пасхалних младина врло вероватно у 19. годишњем кругу, који је почео са 285. а завршио са 303. годином. То се јасно види из *Хронографије* г. Драгашевића у чл. 78 (стр. 45) и чл. 87. (стр. 49).

Оваквим својим поступком Александријска Црква свела је начин одредбе Васкрса на најпростији облик, који је врло лак и свакоме приступачан. Треба за дату годину знати *једино и само* датум пасхалне границе и њен седмични дан, па *у прву недељу која дође јесте Васкрс*. Сваки поле писмен човек, могао је помоћу календара једне године одредити Васкрс за другу годину, затим за трећу и т. д. редом без ичије помоћи и без икаквог рачунања. Јер, знајући седмичне дане свих датума у једној години (по календару те године), лако се дознају седмични дани свих датума у идућој години (било да је проста или преступна) па и седмични дан датума пасхалне границе исте године, одакле се лако стави Васкрс у прву недељу. — Овај веома

У члану 88. изрично тврди г. Драгашевић: „Дионисије задржио је не само златан број александриски (чл. 78.), него и њихове ускршње младине, а то је усвојио и никејски сабор⁴. Александријске ускршње међе или пасхалне границе (пасхална пулоунија, 14. дан од младине), даје г. Драгашевић на стр. 63 у чл. 117 приликом извођења Гаусовог правила. — У *Извештају Руске Комисије*, образоване за реформу календара 1900. год., В. В. Болотов, говорећи о александријској Пасхалији на стр. 82 напомиње, да је *прва* година круга она, у којој 14. дан младине пада на 5. април, а то је 285. година, која је по Александријском бројању почела 29. августа 284. год. То је почетак ере Диоклецијана. На стр. 33. под В. даје пасхалне границе у свих 19 година месецевог круга. Редне бројеве година Александријског или Дионисијевог круга обележио је арапским цифрама. У 7. години погрешно је тамо стављена пасхална граница на 30. април, треба да буде на 30. март; то је јамачно штампарска грешка. О пасхалним младинама не каже ништа. — У *Annuaire pour l'an 1905*. на стр. 74. наводе се сви датуми пасхалних младина онако, како су остале од *Дионисија Малог*, вели се тамо. Они су сви потпуно исти са оним, које мало час наведосмо, које је дакле Дионисије примио од Александријана готове. — Какав је био Александријски пасхални компут пре почетка ере Диоклецијана т. ј. пре 285. године, није потребно да говоримо.

прости начин у суштини својој није се ни у чему изменио, па по њему можемо и данас одређивати Васкрс редом из једне године у другу, што је у највише случајева довољно. Тако н. пр. ова 1909. година по реду је 7. у Византиском или 10. у Дионисијевом кругу месеца. Пасхална граница је 27. марта (види таблицу), који ове године пада у петак, а Васкрс је у прву идућу недељу, 29. марта. — Идућа 1910. година по реду је 8. у Византиском или 11. у Дионисијевом кругу месеца; пасхална граница је 15. априла (види таблицу), који ове 1909. године пада у среду, али ће 1910. год. пасти 15. април дан доцније у четвртак (јер је она проста), а Васкрс у прву недељу 18. априла. — За њом идућа 1911 година по реду је 9. у Византиском или 12. у Дионисијевом кругу месеца; пасхална је граница 4. априла, који ће 1910. год. пасти у недељу, а ове 1911. год. пашће дан доцније на понедељак (пошто је и она проста), па ће Васкрс бити у идућу недељу 10. априла. — За њом идућа 1912. год. по реду је 10. у Византиском или 13. у Дионисијевом кругу месеца; пасхална граница је 24. марта, који је 1911. год. пао на четвртак, а ове 1912. г. пашће за два дана доцније на суботу (јер је ова година преступна), а Васкрс ће бити сутра дан 25. марта и т. д. Радећи овако из године у годину,¹⁾

¹⁾ За прост, неуки свет довољно је, да уме одредити Васкрс само за једну годину у напред, што је — као што мало час поменусмо — сваки поле писмен хришћанин могао сам учинити. То исто би могао и сада учинити, да се тај начин није давно заборавио. За веће периоде времена, или кад се хоће,

састављене су доцније таблице, које су давале датуме Васкрса у напред за понеколико десетина година, док је на послетку *Дионисије Мали* године 526. саставио једну таблицу од 532 године и показао, да се Васкрс периодично обнавља после сваке периоде од 532. године. Та велика периода јесте *Индиктион* или *Несходима Пасхалија*, којом се православна црква и данас служи.¹⁾

При утврђивању датума пасхалних младина и пунолунија, Александриска црква руководила се више емпиричким, него ли строго научним путем. Све године без разлике узимала је по 365 дана, а месечеву годину 354 дана тако, да је разлика између сунчане и месечеве године тачно 11 дана. Утврдивши у 1. години месечевог круга пасхалну младину на 23. март, а пасхално пунолуније 13 дана доцније, на 5.

да одреди Васкрс у једној ма којој години у прошлости или у будућности, пронађени су други компликованији начини, који захтевају већа знања (недељно слово, круг сунца, основаније и т. д.). Ови су начини временом сасвим истисли онај први начин тако, да је сада и доста ученом човеку тешко да сигурношћу одреди Васкрс и за идућу годину, без помоћи *Индиктиона*. Највећа је неагода, што се ови компликованији начини махом сада погрешно тумаче и објашњавају нетачно, чак и у делима намењеним за црквене потребе. Ну о коме — Воже здравље — говорићу другом приликом, кад дођем више времена.

¹⁾ *Индиктион* је саставио монах *Анијан* за време цара *Аркадија* (395—408. год.), тако вели г. *Ј. Цицетић* у чланку *о реформи календара у Извештају о православном богословском савету у Задру* за школску 1899—1900. год. стр. 12. — У *Annuaire pour l'an 1905.* на стр. 79. тврди се, да га је саставио свештеник *Викторије* 457. године, ставивши његов почетак на годину страдања Христовог. За *Дионисија Малиг* вели се тамо, да је он године 527. само пренео почетак на годину рођења Христовог.

април, одузела је од њих 11 дана и добила 12. март и 25. март за младину и пунолуније у 2. години месечевог круга; од њих није одузимала 11 дана, јер би сишла на 1. март и 14. март који не могу бити пасхалним, него је 12 марту и 25. марту додала $30 - 11 = 19$ дана и тако добила 31. март и 13. април за пасхалну младину и пунолуније у 3. години круга; од ових датума одузела је 11 дана и добила 20. март и 2. април за младину и пунолуније у 4. години круга и т. д. Овај посао продужила је и даље, одузимајући по 11 или додавајући по 19 дана, како је кад требало у свих 19 година месечевог круга, пазећи при томе, да младина не падне испод 8. марта, нити да се подне преко 5. априла, а пасхално пунолуније да не падне испод 21. марта, нити да се подне преко 18. априла. А од последње младине 4. априла и пунолунија 17. априла у 19. години месечевог круга, одузела је 12 дана, и тако добила опет 23 март и 5 април за младину и пунолуније у 1. години следећег месечевог круга. То исто понавља се у свима идућим 19. годишњим месечевим круговима.¹⁾

Радећи овако са округлим бројевима, остали су датуми марта: 10, 13, 15, 18, 21, 24, 26, 29, и априла: 1, и 3, без пасхалне младине, а датуми марта: 23, 26, 28, 31, и априла: 3, 6, 8, 11, 14 и 16 без пасхалног пунолунија. Међу

¹⁾ Том приликом утврђене су на сталне датуме и све остале младине месечеве 235 на броју, у свих 19 година месечевог круга. Датуми њихови нису нам овде потребни. Види *Annuaire pour l'an 1905.* стр. 81—85.

тим очевидно је, да права младина месечева и 14. дан од младине рачунат по Александријском начину, могу у извесним годинама пасти и на те датуме и произвести грешку у једном дану а у празновању Васкрса чак и на 7 дана.¹⁾ Осим тога, сви 19. годишњи кругови немају исти број дана; у свакоме низу од 4 круга, три имају по 6940 дана (они имају по 5 преступних година), а један има 6939 дана (он има 4 преступне године). Да је ову већу периоду од $4 \times 19 = 76$ година узела у рачун, дошло

¹⁾ А може се десити и овакав случај: да права младина неке године падне на 7 март по подне, она не може бити пасхална пошто 14. дан бројан од ње, пада на 20. март, који је испод доње пасхалне границе (21. марта); идући за њом младина паће (после 29⁵³ дана) на 6 априла пре подне, и она не може бити пасхална, пошто 14. дан бројан од ње, пада на 19. април, који је после горње пасхалне границе (18. априла). Држећи се строге астрономске тачности, остали бисмо те године без Васкрса. — Ову значајну опаску изнео је В. В. Болотов у Извештају Руске Комисије — само мало друкчије — на стр. 31. овим речима: „могућан је случај, да једно право пунолуније падне на 20. март, а следећуће за њим — на 19. април и тако ни једно од пунолунија у тој години, да не буде пасхално.“ — Из овога се види, да и В. В. Болотов сматра пасхално пунолуније (14. дан од младине) и право пунолуније као једну и исту ствар; то се у осталом види и из даљег његовог излагања. Није му замерити, јер тако у оните сви мисле. Међутим то није једно и исто. Видићемо у овоме чланку, да пасхално пунолуније падаше просечно за 1 до 2 дана испод правог пунолунија у време установе александријског пасхалног пута. — Мало даље на стр. 44. каже В. В. Болотов: „нормални дан Хришћанске пасхе јесте као и старозаветне 15. дан месеца“. Да под 15. даном подразумева цуи месец, била би ова његова реченица сасвим правилна, као што ће и рачун показати; али подразумевајући цуи месец под 14. даном, што мало час видосмо, иста му је реченица неправилна. Ствар је мало тудновата, јер на стр. 38. наводи 11 случајева покланања Васкрса са јеврејском Пасхом (од 289. до 394. године), на ипак, поред свега тога, сматра 14. дан младине за цуи месец. Мало, врло мало му је требало, да се отргне те свеопште заблуде, која траје више од хиљаду година.

би се до веће тачности, многи — ако не сви — од поменутих датума, добили би пасхалне младине и пунолунија; а још већа би се тачност постигла, да је узела периоду од $16 \times 19 = 304$ године, из које би изабацила један дан; али све ове веће тачности везане су са много компликација, место малог 19. годишњег круга, имали бисмо велики 76. годишњи, или још већи и гломазнији 304. годишњи месечев круг.¹⁾ Све је то Александријска црква знала и намерно тако чинила. Она је — из појмљивих разлога према тадашњим приликама — тежила више простоти, него ли тачности. Практична страна календара одржала је превагу над већом, али компликованом тачношћу.

Да видимо сад, како се слагаху — на овај емпиричан начин утврђене — пасхалне младине и пасхална пунолунија, са правим младинама и правим пунолунијама на небу, која сам одредио по Schram-овим таблицама у првом Александријском 19. годишњем кругу месеца, који је почео са 285. а завршио са 303. годином.

(Види таблицу на идућој 30-тој страни)

Све је ово по Јерусалимскоме времену и по грађанском рачунању дана (од поноћи).

Видимо да се пасхалне младине поклапаху врло добро (и ако не потпуно) са правим младинама (коњукцијама), док се пасхална пунолунија никако не подударашу са правим пуно-

¹⁾ Тако на пример, римска црква служила се је у то доба са једном 84. годишњим кругом, кога је доцније напустила због његове гломазности и усвојила краћи александријски.

Византиски	Круг месеца	Године	Пасхална		Правна младина	Пасхално пунолуније		Право пунолуније (прави пуи месец).
			младина	пунолуније (14. дан од млад.)				
17	1	285	23. март	23. март	23. март 19 ч. 12 м.	5. април	7. април 0 ч. 53 м.	
18	2	286	12. март	12. март	12. март 19 ч. 15 м.	25. март	27. март 17 ч. 4 м.	
19	3	287	31. март	31. март	31. март 13 ч. 6 м.	13. април	15. април 18 ч. 55 м.	
1	4	288	20. март	20. март	19. март 19 ч. 16 м.	2. април	4. април 8 ч. 19 м.	
2	5	289	9. март	9. март	9. март 7 ч. 58 м.	22. март	24. март 15 ч. 57 м.	
3	6	290	28. март	28. март	28. март 8 ч. 50 м.	10. април	12. април 9 ч. 55 м.	
4	7	291	17. март	17. март	18. март 1 ч. 35 м.	30. март	1. април 10 ч. 2 м.	
5	8	292	5. април	5. април	5. април 1 ч. 26 м.	18. април	19. април 3 ч. 19 м.	
6	9	293	25. март	25. март	25. март 11 ч. 35 м.	7. април	8. април 10 ч. 34 м.	
7	10	294	14. март	14. март	14. март 14 ч. 50 м.	27. март	29. март 0 ч. 13 м.	
8	11	295	2. април	2. април	2. април 7 ч. 38 м.	15. април	17. април 1 ч. 5 м.	
9	12	296	22. март	22. март	21. март 9 ч. 7 м.	4. април	5. април 17 ч. 25 м.	
10	13	297	11. март	11. март	10. март 17 ч. 21 м.	24. март	26. март 6 ч. 18 м.	
11	14	298	30. март	30. март	29. март 16 ч. 31 м.	12. април	14. април 2 ч. 24 м.	
12	15	299	19. март	19. март	19. март 8 ч. 37 м.	1. април	3. април 5 ч. 7 м.	
13	16	300	8. март	8. март	8. март 0 ч. 46 м.	21. март	22. март 5 ч. 28 м.	
14	17	301	27. март	27. март	27. март 0 ч. 4 м.	9. април	9. април 23 ч. 50 м.	
15	18	302	16. март	16. март	16. март 8 ч. 21 м.	29. март	30. март 9 ч. 18 м.	
16	19	303	4. април	4. април	4. април 2 ч. 21 м.	17. април	18. април 8 ч. 21 м.	

лунијама на небу, него падаху за један и за два дана пре њих. Из овога је мислим јасно и очевидно за свакога:

1). Да је Александриска црква бројала дане месечеве од праве младине (коњукије), а не од појаве српа месечевог.

2). Да је бројала као 1 и саме дане у које пада младина, па бројећи даље редом 2, 3, 4 и т. д. дошла до 14. дана и њега огласила за пасхалну границу не гледајући на то, што он падаше за један до два дана пре правог пуног месеца.¹⁾

Рачун показује, да је то тако морало бити. Није нам сада никакво чудо, што се дешаваху они чести случајеви празновања Васкрса и у дан пунога месеца, и заједно са јеврејском Пасхом, па и на један дан пре правог пуног месеца, што раније у овоме чланку видосмо.

Ну, да ли се је Александриска црква држала верно и неодступно још од почетка ових својих пасхалних правила? — До године 328. до смрти архијепскопа Александра, који је присуствовао Никејском Сабору (а тај Сабор дао је превагу пасхалном компуту александриском над осталима), немамо примера, да је од својих

¹⁾ Да је заиста бројала као 1 и саме дане у које падаше пасхална младина, читаоци се могу и сами лако уверити, кад им само покажемо један пример у 1. години александријског месечевог круга:

Младина 23. март, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1 април, 2, 3, 4, 5. Дани од млад.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14.

Радећи овако исто и у осталим годинама месечевог круга, добићемо свуда до истих резултата — до пасхалних граница.

правила одступила (бар мени нису познати). Од године 328. када је на епископску столицу сео Св. Атанасије па све до смрти његове 373. године, имамо сачувана пасхална писма,¹⁾ која је Св. Атанасије осталим црквама слао, из којих се види, да је само три пута учињен изузетак од ових пасхалних правила у годинама: 333, 346 и 349. Изузетци су ови учињени због великог протеста римске цркве, која је још тада гледала да узме превагу над источном, а мирољубиви Св. Атанасије, у интересу мира и слоге попустно је у та три случаја, али су пасхална правила остала и даље у важности,²⁾ па важе

¹⁾ О сачуваним пасхалним писмима Св. Атанасија говори доста опширно *Cés. Tondini de Quarenghi y Papante et les Peuples* № 15—16. Mai — Juin 1901. год. стр. 328—330. Каже, да су публикована на енглеском *The festal letters of Athanasius Londres* 1848, и на немачком *Die Festbriefe des Athanasius Berlin* 1853. Ја их нисам имао при руци. *Cés. Tondini* тврди, да је у тим писмима поред сваког датума Васкрса, дата и годишња епакта (основак) и старост месеца на дан Васкрса; *епакте (основци) су оне исте, које доцније налазимо код Кирила Александријског и Дионисија Малог* — то изрично тврди *Cés. Tondini* на стр. 328. То пак значи, да је у свима осталим годинама — изузимајући оне три — празнован Васкрс у Александријској цркви, по познатим пасхалним правилима.

²⁾ Године 333. пасхална граница 15 април паде на недељу. Васкрс је требало празновати у идућу недељу 22. априла. Св. Атанасије нареди подручним црквама, да га ове године изузетно празнују 15. априла на сами дан пасхалне границе. Овај случај — који наводи *Cés. Tondini* у малом час поменутом делу на стр. 329 — врло је интересантан. По *Schram*-овим таблицама, пул месец паде ове године на 16. април у 20 ч. и 51 мин. из јерусалимском времену (рачунато од поноћи), јеврејска Пасха морала је, врло вероватно, пасти на уторак 17. априла, а Васкрс се празноваше и пре пунога месеца и пре јеврејске Пасхе, са знтљ договорно, и то само на 8 година после Никејског Сабора, коме се сабору у највише прилика приписују забране таквих случајева. — Године 346 пренесен је Васкрс са 23 на 30. март; а 349. године са 23. априла враћен је на 26. март све на повлађивање римске цркве. Последња два

и данас у православној цркви. О доцнијим каквим одступањима од ових правила, немамо примера (мени бар није познато).

IV.

При састављању свог пасхалног компута, Александријска црква изгубила је из вида *две нетачности* — боље рећи — занемарила их је. Обе нетачности беху за тада врло мале и неосетне, али током векова постадоше осетне и тако велике, да се данас не смеју више трпити. Оне се врло јако косе са раније поменутих прописом Апостолских Конституција.

Прва нетачност тиче се датума пролетње равнодневице. Рекосмо већ раније, да га је утврдила *службено* на дан 21. марта. То се тада врло добро слагаше са правим стањем на небу. Ево датума и тренутака пролетње равнодневице у једноме низу од четири године у *тадашње* време:

случаја спомиње и *В. В. Болотов* у *Извештају Руске Комисије* на стр. 43. али случај од 333. године не спомиње. На основу случајева из 333. и 349. године труди се *Cés. Tondini* да докаже, како је и Александријска црква (као и римска) избегавала празновање Васкрса после 21. априла све до 360. године, када га је *први пут* празновала после 21. априла (23. априла). На супрот таквом тврђењу износи *В. В. Болотов* на стр. 38. *Извештаја Руске Комисије* Васкрс од 24. априла у 292. години, и два Васкрса од 22. априла (у 311 и 322. год.), који би — ако су историјски потврђени а не само из Индиктиона извађени — показали дефинитивно нетачност тврђења *Cés. Tondinija* што се бар Александријске цркве тиче. Римска црква — која је године 360 попустила александријској и празновала Васкрс 23 априла, јер би га иначе, по својој коншуту, морала празновати 19. марта — продужила је и даље избегавање Васкрса после 21. априла, све до 455. године, када је дефинитивно усвојила Александријски компут, благодарећи највише мирољубивости тадашњег папе Св. Леона.

По грађанском (од поноћи)	По црквеном (од 6 часова у вече)
285. год. 20. марта 21 ч. 43 мин.	21. марта 3 ч. 43 м.
286. „ 21. марта 3 ч. 22 мин.	21. марта 9 ч. 22 м.
287. „ 21. март 9 ч. 18 мин.	21. март 15 ч. 18 м.
(Преступна) 288. „ 20. март 15 ч. 6 мин.	20. март 21 ч. 6 м.

Све је ово наравно по средњем јерусалимском времену. Рачуне сам извршио помоћу *Schram-ових* таблица.

Да је средња дужина сунчане (тропске) године тачно једнака са јулијанском, права пролетна равнодневица поклапала би се и данас са службеном (21. марта). Али није тако. Средња дужина тропске године *краћа* је просечно за *11 мин. и 12 сек.* од јулијанске; због тога, после сваког низа од четири године, наступа равнодневица *раније* за $4 \times (11 \text{ мин.} + 12 \text{ сек.}) = 44$ минута и 48 сек. (просечно), а после од прилике 128 година наступа раније за читав један дан (просечно) *пре* службене. Од установе пасхалног компута (285. год.), протекло је до данас (1905. год.) око 1620 година, и пролетња равнодневица наступа сада раније за више од 12,5 дана — скоро 13. дана.

Ево датума и тренутака равнодневице у једноме низу од четири године у *садашње* време:

По грађанском (од поноћи)	По црквеном (од 6 часова у вече)
1905. год. 8. март 9 ч. 20 мин.	8. март 15 ч. 20 мин.
1906. „ 8. март 15 ч. 15 мин.	8. март 21 ч. 15 мин.
1907. „ 8. март 20 ч. 55 мин.	9. март 2 ч. 55 мин.
(Преступна) 1908. „ 8. март 2 ч. 46 мин.	8. март 8 ч. 46 мин.

И ови рачуни извршени су помоћу *Schram-ових* таблица. Ови резултати тако се добро слажу са подацима из *Annuaire-a*, кога сваке године

публикује француски *Bureau des Longitudes*, да највећа разлика у ове четири године износи једва *непуна* два минута. Наравно да и те податке треба свести на јерусалимско време (додајући им по 2 часа 12 мин., колика је разлика између јерусалимског и париског времена), па их онда упоређивати са овима.

Спуштање равнодневице продужиће се и даље просечно за по 7 дана у свакој периоди од 900 јулијанских година. После 1000 и нешто више година, пашће на 1. март, а затим прећи у фебруар и т. д. А после 9000 година (рачунајући од данас) спустиће се још за 70 дана, и пашће око 23. децембра. Ако се дотле на неки начин не спречи то спуштање, пролеће ће почињати око нашег Божића. Додајмо томе, да ће се Васкрс и тада празновати у утврђеним границама између 22. марта и 25. априла по нашој пасхалији. Обе те границе пак пашће у лето. Да је то противно раније поменутом пропису Апостолских Конституција, сваки ће увидети.

Друга нетачност тиче се датума пасхалних младина и пунолунија. Видосмо већ раније, како је те датуме утврдила Александриска црква и огласила за службене на вечита времена. Да је средња дужина синодскога месеца, коју узеше за основицу компута, тачно једнака са средњом дужином астрономског синодског месеца, ми бисмо и данас празновали Васкрс онако често у дан пунога месеца као и у прва времена, без обзира на то, што се равнодневица спушта. И данас би се праве младине и 14. дан од младине поклапала са пасхалнима. Али тако није. Средња

дужина астрономског синодског месеца *краћа* је за 22,632.. секунде од дужине црквеног месеца; због тога све мене једног астрономског месеца, наступају за толико *раније* пре мена црквенога месеца, и после периоде од 235 синодских¹⁾ месеци (колико их има у једном 19. годишњем кругу) наступају *раније за 1 час 28 мин. и 38,5 сек.* (у средњој вредности). После периоде од четири 19. годишња круга $4 \times 19 = 76$ јулијанских година (после које се обнавља исти рад и исти распоред преступних година у круговима), наступају месечеве мене *раније за 5 часова 54 мин. и 34 сек.*: после 16 кругова $16 \times 19 = 304$ јулијанских година, наступају *раније за 23 часа 38 мин. 16 сек.* (скоро цео један дан), и т. д. Од установе пасхалних младина и граница (од 285. године) до данас (1900. год.) протекло је 85 кругова $= 85 \times 19 = 1615$ јулијанских година, и астрономске месечеве мене наступају сада *раније за 5 дана 5 часова 34 мин. и 32,5 сек.* (у средњу руку) у свима годинама 19. годишњег круга. Према томе, праве младине су спале до данас са 23. марта на 18; са 12 марта на 7 март; са 31 марта на 26 март и т. д. а права пунолунија — која тада беху за 1 до 2 дана изнад пасхалних — спала су

¹⁾ 19 јулијанских година по 365 дана и 6 часова износе: 6939 дана и 18 часова.

235 месеци по 29 дана 12 часова 44 мин. и 2,9 сек. износе: 6939 дана 16 часова 31 мин. и 21,5 сек.

Разлика је: 1 час 28 мин. 38,5 сек.

такође за 5 дана, и сада се налазе за 4 до 3 дана *испод* утврђених пасхалних пунолунија.

Све се то лепо може видети из следеће таблице, коју сам поделио у пет одљака А, В, С, D и Е. У првом одљку под А наводим датуме пасхалних младина и пунолунија, и према њима одмах датуме правих младина и правих пунолунија за први 19. годишњи круг, који је почео са 285. а довршио се са 303. годином; при крају наводим и датуме Васкрса у свих 19 година тога круга. Датуме јеврејске пасхе за тај круг не наводим, пошто немам историјске податке о њима, а неби имало смисла, да их¹⁾ одређујем по правилима садашњег јеврејског календара, који датира од 360. године. У другом одељку под В наводим то исто за 19. годишњи круг од 361. до 379. године. Овај круг почео је дакле на 76 година после установе александријског пасхалног компута. Од овога времена

¹⁾ Историјских података о датумима јеврејске пасхе, пре установе садашњег њињог календара можда има негде сачуваних, што ми није познато. В. В. Болотов у *Извештају Руске Комисије* на стр. 38 наводи 15 датума јеврејске Пасхе од 284. год. до 360. год. од којих се 7 поклапају са Васкрсом, али не каже извор одакле је те датуме добио. Ја сам на све те датуме применно правила садашњег јеврејског календара, па сам у свих 15 случајева дошао до истих резултата. То ми је дало повода, да посумњам у историјски њињов извор; чини ми се вероватније, да је В. В. Болотов дошао до њих применно правила *садашњег* јеврејског календара, што наравно није смело бити, пошто садашњи њињов календар датира од 360. године. То је од прилике, овако исто, као кад би неко по Индиктиону одређивао Васкрсе *пре* установе александријских пасхалних правила; они се до душе могу одредити, али ко нам јамчи да су збиља на те датуме падали, јер — узгред напомињем — по Индиктиону се могу одредити и Васкрси, којих није ни било, као н. пр. у годинама пре страдања и смрти Христове.

датира и садашњи јеврејски календар, те сам у стању, да поред датума Васкрса наведем и датуме јеврејске пасхе у свих 19 година тога круга; а од тада (од 360 год.) је и врло поуздано, да александријска црква није учинила ни један изузетак (мени бар није познато), него је празновала Васкрс по овим пасхалним правилима, без обзира на протесте римске цркве, па се по тим правилима празнује и данас. У трећем одељку под С наводим то исто за круг, који је почео са 513. а завршио се са 531. годином. Овај је круг важан, што је у њему живео Дионисије Мали¹⁾ који је саставио *Индиктион* или *Неисходиму Пасхалију* из александријских пасхалних правила не променивши их ни у чему. У четвртном одељку под D наводим круг, који је почео за 304 године доцније са 817. а завршио са 835. годином. Он је удаљен за 532 године од установе александријских правила, дакле за целу једну периоду, после које се обнавља Васкрс тачно на исте датуме и истим редом. Читаоци ће сами видети, да су сви датуми Васкрса из овога круга тачно једнаки са датумима из првога круга А. Круг D важан је још и стога, што се дотле *готово* сва пасхална пунолунија поклонеше са правим пунолунијама на небу, па престадоше готово сасвим случајеви празновања Васкрса у дан пунога месеца и заједно са јеврејском пасхом. — И на послетку, у петом одељку под E, наводим круг, који је удаљен за три индиктионске периоде ($3 \times 532 = 1596$

¹⁾ Дионисије Мали умро је у Риму 536. године.

година) од установе пасхалних правила (од 285. год.); он је — за наше доба — последњи свршен 19. годишњи круг, почео је са 1881. а завршио са 1899. годином. Датуми Васкрса овога круга тачно су једнаки са датумима из кругова А и D.

У свих пет одељака датуми су дати по јулијанском календару и по јерусалимскоме времену, рачунајући дане од поноћи. Датуме и тренутке правих младина и правих пунолунија одредио сам по *Schram*-овим таблицама; датуме јеврејске пасхе по *Гаусовом* правилу и по таблицама *Isidor-a Loeb-a* па су се на оба начина подударили, а датуме Васкрса по *Индиктиону*. Ради лакшег прегледа, и да би се боље уочило како се јеврејска пасха креће са пуним месецом, ставио сам поред рубрике „право пунолуније“ одмах рубрику јеврејске пасхе, а Васкрс после ње. Датуми Васкрса, који се поклапају са пуним месецом, или са јеврејском пасхом, или долазе на један дан пре пуног месеца (овде у таблици само један случај), штампани су дебелим цифром. Читаоци ће сами погодити, да прва рубрика „круг месеца“ штампана уз први одељак А, важи и за остала четири одељка.

Напомена. На сваки начин згодније би било, кад би се овакви подаци навели за свих 85 кругова који су протекли. Ну, то је немогућно учинити за кратко време, а и излишно је, пошто се за нашу циљ све лепо може видети и из ових 5 кругова (в. таблицу у додатку).

Разгледајмо детаљније ову таблицу. Обратимо најпре пажњу на праве младине и права

пунолунија. Видимо да заиста наступају све раније испод пређашњих својих датума. Праве младине, које се у првome кругу А врло добро поклапаху са пасхалним, наступају све раније, а већ у кругу С има знатне разлике просечно, без мало, један дан; разлике су још веће у кругу D где просечно износе скоро два дана, а у последњем кругу Е разлике износе просечно пет дана. Права пак пунолунија, која у првome кругу А беху за 1 до 2 дана изнад пасхалних, померају се такође у истome смислу приближујући се утврђеним пасхалним пунолунијама; већ у кругу С почињу се делимице поклапати (у 6 случајева), а у кругу D можемо рећи, да је поклапање *готово* потпуно извршено (и ако су у 2 случаја права пунолунија још изнад пасхалних, али зу зато у 6 случаја испод њих). Кретање правих пунолунија продужило се и даље, али од тада падају испод пасхалних све више, тако да се данас (у последњем кругу Е) налазе за 4 до 3 дана испод њих. — Кретање ово истини није свуда сразмерно и правилно, кад се узму два оближња круга н. пр. А и В, него је негде веће негде мање, чему су узрок многе неправилности у кретању месечевом; али кад се узму велики размаци између кругова, постаје оно очевидно, и у толико ближе средњој вредности, коју раније поменусмо, у колико је већи размак између два круга (н. пр. А и Е).

Посматрајмо сад кретање јеврејске пасхе. Видимо, да се она верно држи правих пунолунија, учествује у њиховом кретању, поклапа се најчешће с њима, а кад одступи — одступа врло

мало изнад или испод њих, што се пре може назвати осцилацијом него ли одступањем. Упооређујући кругове В и Е видимо, да јеврејска пасха заиста сада наступа раније за 5 дана (просечно) у свих 19 година месечевог круга као год и права пунолунија¹⁾.

Какве су последице ових померања нарочито правих пунолунија? Мислим, да ће то и сами читаоци погодити. Све дотле докле права пунолунија беху изнад пасхалних, дешаваху се случајеви празновања Васкрса у дан пунога месеца и заједно са јеврејском пасхом; исти случајеви постајаху све ређи у току векова, док сасвим престадоше са потпуним поклапањем правих и пасхалних пунолунија. Од тада се Васкрс празнује навек *после* пунога месеца и

¹⁾ За ово, готово непрекидно поклапање са иуним месецом, има јеврејска Пасха да благодари чувеном рабину *Хилелу Хамаију* који је око 360 године саставио садашњи јеврејски календар. Месечеве мене по *Хилел-овом* рачуну, слажу се и данас тако тачно са менама *средњег* месеца, да су се у своје време чудили и сами велики астрономи и математичари као *Бутон*, *Гаус* и други. Заиста средња дужина јеврејскога месеца износи *29 дана 12 часова 44 мин. и 3,3 сек.*, а средња дужина синодскога месеца према садашњем стању науке износи *29 дана 12 час. 44 мин. и 2,9 сек.* Разлика је — као што видимо — врло мал, незнатна само *0,4 секунде*. — Благодарени ооликој тачности, Јевреји празнују и данас своје празнике према менама месечевим тако тачно, како се само пожелети може. А међутим не гледају на небо, него се држе *Хилел-овог* рачуна. (Оширније о јеврејском календару види чланак *Је ли забрањено празновати Ускрс са јеврејском Пасхом* штампан у *Гласнику Православне Цркве* свеска за јануар 1901. год.). Средња дужина месеца по александријским пасхалним правилима износи *29 дана 12 час. 44 мин. и 25,532...сек.* Разлика је од средњег астрономског доста велика око *22,632..сек.* која у 235 месеци или после 19 јулијанских година нарасте на *1 час 28 мин. и 38,5 сек.* као што раније видосмо, па је до данас нараста за више од 5 дана.

после јеврејске Пасхе. То је, од прилике, од половине IX. века. Читаоцима биће јасно и то, да овакво стање није наступило услед каквих прописа црквених, него једино услед поменутог кретања правога месеца на небу, које ми смртни не можемо изменити. Понављам још једном, александријска пасхална правила остала су и до данас неизмењена, црквена равнодневица стоји и данас на 21. марту, пасхалне младине и пасхална пунолунија, стоје и данас на истим службеним датумима, који су утврђени пре 1600 и нешто више година; али због поменутог кретања месечевог, данас су сви Васкрси просечно за 5 дана удаљенији од пунога месеца, него што беху у време установе александријског компута. Читаоци нека погледају у први круг А на она четири Васкрса (штампана дебљом цифром) који се поклањаху са пуним месецом. Те исте Васкрсе наћи ће на истим местима, и у круговима D и E (пошто су размаци између њих целе индиктионске периоде), али не поклапају се више са пуним месецом. Он је спао испод њих. У кругу D спао је пун месец за 1 до 2 дана, а у кругу E спао је или дошао за 5 дана пред њима. Исти је случај и са свима осталим датумима Васкрса из тих кругова. Сви су они у кругу E просечно за 5 дана удаљенији од пунога месеца него ли у кругу A. Само померање месеца учинило је дакле, да Васкрси који некада падаху у 15. дан од младине, падају сада у 20. дан; а они који падаху најдоцније у 21. дан од младине (као н. пр. 285. год. 12 априла и 302. год. 5.

априла) падају и данас на исте датуме (1881. и 1898. год.) али у 26. дан од младине.¹⁾ То је пак противно раније споменутом пропису Апостолских Конституција, по коме се Васкрс не сме празновати *после* 21. дана од младине месечеве.

Ајдемо даље. Кретање правих пунолунија продужиће се и даље после нас у истоме смислу, и — од прилике после 3200 година — поклопиће се са датумима пасхалних младина, а на датуме пасхалних пунолунија пашће приближно праве младине идућега месеца. Да ће то тако бити, може сваки лако израчунати. Наши потомци, православни Хришћани празноваће тада Васкрс по Индиктиону навек *после* младине месечеве!! Због недовољног познавања ствари, можда ће се и тада говорити и писати, да је то тако црква наредила, и да би се такво тврђење поткрепило, указиваће се прстом на небо, да сваки види, како се појаве на њему слажу са таквим тврђењем. Онако исто као што се и сада тако чини. Ајдемо још даље. После овога времена, од прилике још за 4800 година, поклопиће се праве младине идућега месеца са пасхалним младинама.

¹⁾ Ове 1909. године пасхална је граница 27 марта, пун месец пада 23. марта у 22 ч. 45 мин. по јерусалимском времену (од поноћи) израчунато по Schram-овим таблицама; Васкрс празнујемо 29. марта, па 5 дана по пуном месецу. Пре три целе Индиктионске периоде године 313. као је овај пун месец на сами дан Васкрса 29. марта у 1 ч. 9 м. опет по Schram-овим таблицама. — Има још неколико Васкрса, који су по Александријској цркви падали у дан пунога месеца, између 285. и 360. године, али њих нисам истраживао због тога, што небих могао навести поред сваког и јеврејску Пасху, из разлога раније поменутог на једном месту.

а права пунолунија на небу биће опет за 1 до 2 дана изнад пасхалних, управо онако, као што је било и у време установе Александријског пасхалног компута. Без икакве до тада измене пасхалних правила, празноваће се тада Васкрс по Индиктиону и пре пунога месеца, и у дан пунога месеца, као што је и било у почетку; али се са јеврејском пасхом неће поклапати, она ће бити најмање на месец дана раније у свима годинама месечевог круга (а у неким и два месеца). Ну, дотле ће се права пролетња равнодневица спустити са 21. марта још за 62 дана (сада је спуштена просечно за 13 дана), пролеће ће почињати по нашем календару око 5. јануара, а Васкрс ће се празновати — не у први пролетњи месец као што је прописано — него чак у трећи при крају, па би падао и у први летњи месец (али опет између 22. марта и 25. априла). Ако бисмо и даље пошли, низали би се овакви циклуси наизменце један за другим; Васкрс би суствизали и остављали иза себе редом сви доцнији пуни месеци, јеврејска Пасха би се са првим пуним месецом непрекидно удаљавала од Васкрса наступајући *раније* за 3, 4, 5 и 6 месеци, а после, продужујући исти пут у кругу, почела би се *иза* њега јављати т. ј. долазити *после* Васкрса за 5, 4, 3, 2, 1 месец, док се опет неби почела поклапати са њим, да га ипак доцније остави и т. д. Све је ово наравно, под претпоставком, да се дотле не измени ни садашњи јеврејски календар, нити александријска пасхална правила заједно са целим јулијанским календаром. Све ће се то морати дешавати у

току многих векова *по садашњој нашој Невско-димовј Пасхалији*, за коју чак и стручњаци тврде, да је састављена у намери, да се избегне празновање Васкрса у дан пунога месеца и заједно са јеврејском Пасхом. Каква заблуда! — Рећи ће можда когод, да су то врло велики периоди времена. Јесте, за нас смртне јесу. „Али ово једно да вам не буде непознато, љубазни, да је један дан пред Господом као хиљада година, и хиљада година као један дан.“ (Друга Посланица Петрова Гл. 3., 8).

Чини ми се, да је сада свакоме јасно, зашто су престала поклапања Васкрса са пуним месецом и јеврејском Пасхом, и зашто га *сада* празнујемо навек *после* пунога месеца и *после* јеврејске Пасхе, које стање ипак неће вечито остати.

V.

После свега овога биће потребно, да отклонимо извесне сумње које се код читалаца могу јавити, и да расветлимо нека питања, која већини читалаца могу бити нејасна. Тако:

а) Можда ће когод посумњати у прави почетак Александриског компута, помислиће да је вероватно састављен доцније, када се пун месец поклапаше са 14. даном од младине? — Ми смо раније споменули, да је овај компут *морао* бити састављен пре Никејскога Сабора, пошто га је исти Сабор усвојио и препоручио свима Хришћанима. Поред тога, и поред других мање важних историјских података, ми имамо још један *врло важан* астрономски податак, који је сам

собом довољан, да исту сумњу отклони. То је датум пролетње равнодневице. Видосмо, да га је Александријска црква утврдила на 21. март, што се врло добро слагаше са небом у почетку ере Диоклецијана (285. год.). Ну од 285. до 360. године, падаше равнодневица најменце на 21. и 20. март, док око 360. год. сасвим не напусти 21. март и поче падати само на 20. март; мало доцније поче падати најменце на 20. и 19. март, док се доцније сасвим не спусти на 19. март и т. д. Да би то читаоци боље видели, наводим датуме пролетње равнодневице у једном низу од четири године (три просте, једна преступна) у кругу **В** наше таблице:

П Р О Л Е Т Њ А Р А В Н О Д Н Е В И Ц А

По грађанском (од поноћи) По црквеном (од 6 часова у вече)

361. год. 20. марта у 7 ч. 22 мин.	361. год. 20. марта у 13 ч. 22 мин.
362. „ 20. марта у 13 ч. 12 „	362. „ 20. марта у 19 ч. 12 мин.
363. „ 20. марта „ 19 ч. 7 „	363. „ 21. марта „ 1 ч. 7 „
364. „ 20. марта „ 1 ч. 1 „	364. „ 20. марта „ 7 ч. 1 „

Ево пак то исто и за круг **С** наше таблице:

513. год. 19. марта у 3 ч. 7 мин.	513. год. 19. марта у 9 ч. 7 мин.
514. „ 19. марта „ 8 ч. 50 „	514. „ 19. марта „ 14 ч. 50 „
515. „ 19. марта „ 14 ч. 45 „	515. „ 19. марта „ 20 ч. 45 „
516. „ 18. марта „ 20 ч. 35 „	516. „ 19. марта „ 2 ч. 35 „

Све је ово по средњем јерусалимском времену.

Према овоме компут је морао бити састављен пре 360. године, јер да је састављен око 360. године или мало доцније, очевидно је, да би се за датум пролетње равнодневице узео 20. март; а да је састављен још доцније око 513. године узео би се 19. март и т. д. А Александријска црква водила је тако много рачуна о томе да-

туму, да га је са 22. марта из Апостолских Установана, спустила на 21. март — на право његово место у време установе компута (285. год.). Шта више, кад не бисмо имали никаквих података историјских — или бисмо у ове посумњали — могао би се врло вероватан закључак извести: да је овај компут састављен и на неколико година пре почетка ере Диоклецијана (285. год.), када се равнодневица још боље поклањаше са 21. мартом. — Ну и без овог астрономског податка, таква сумња нема места, пошто сам дао податке у таблици за круг **В** (од 361. до 379. године) и за круг **С** (од 513—531. год.), који јасно сведоче, да се и у то доба не поклањаше нун месец са 14. даном младине.

На овоме месту згодна је једна напомена. Свакоме ће се само по себи наметнути питање, зашто Александријска црква није доцније исправила свој компут према овом — сразмерно брзом — спуштању равнодневице? Као што је у почетку — према астрономским подацима — спустила равнодневицу са 22. на 21. март, зашто то није и даље чинила т. ј. продужила да је спушта на 20., 19., 18., ... и т. д. март, као што стаје на небу захтеваше у току векова; зашто у опште није употребила ни други макар какав начин, па да се црквена равнодневица слаже са правом равнодневицом?

На овако питање, махом се сада одговара брзо и лаконски: *Александријска црква није знала за ово померање!* Заиста чудноват и непромишљен одговор. Зар то није знала она црква, која је са 22. марта спустила равнодневицу на

21. март. Таквим тешким каменом не треба се више бацати на њу. Знала је она то врло добро.¹⁾ Али је навек од две незгоде узимала мању, што сваки паметан човек чини. Према тадашњим приликама беше веома потребно — много потребније него данас — да сви хришћани дођу до једне заједничке Пасхалије, која би била при том проста, лака и практична. Све те услове најбоље испуњаваше Александријска Пасхалија, нарочито одкад се увиде, да се Васкрс и сви покретни празници периодично обнављају после сваких 532. године. Од тада престаде потреба слати пасхална писма удаљенијим црквама и у опште израчунавати датуме Васкрса. Па и поред свега тога, иста Пасхалија споро се простираше нарочито на западу, где јој римска црква велики отпор даваше. Да се запитамо сад, шта би било од њеног усвајања у целом хришћанству, да се је сама она често мењала и поправљала? Не само да од горе поменути периодичности Васкрса не би ни спомена било, него Хришћани у опште не би дошли ни до какве заједничке Пасхалије. — То је био мислим најважнији и можда једини разлог, који је Александријску цркву привремено уздржавао од поправке и у опште ма какве измене у Пасхалији, док иста не буде примљена у целом Хришћанству. А кад ова циљ буде постигнута, мислила је, лако ће будућа поколења

¹⁾ Најстарији од сачуваних писмених докумената о уоченим погрешкама јулијанског календара оставио нам је историк англо-саксонски *Vèda le Vénéralè* (рођен 675 † 735. год.). Он је не само уочио погрешке, него је и предложио извесан систем за поправку. Исте су погрешке јамачно и пре њега биле познате. Види *Annuaire pour l' an 1905.* стр. 73.

сложним радом исправити ову грешку, па да нова заједничка Пасхалија буде још и тачнија. Та прва циљ је збиља постигнута за сразмерно кратко време; цело Хришћанство имало је заједничку Пасхалију (ма и не тачну) за више од хиљаду година, све до реформе грегоријанске (1582. год.). Александријска црква учинила је тиме више услуга Хришћанству, него што је требало очекивати. А оно што је нама оставила у аманет, да извршимо сложним заједничким радом, зна се већ како смо одговорили очекивању. Данас у Хришћанству постоје две Пасхалије — два календара са *много већим* међусобним разликама, него што је то било у време I. Ватиканског Сабора. А тај Сабор као и сви доцнији прописивали су јединство у празновању празника — јединство календара.

б) Можда ће когод рећи, да је Александријска црква, у свима случајима поклањања Васкрса са пуним месецом, по свој прилици чинила изузетке, наређујући, да се празнује седам дана доцније, а историски подаци о томе да су изгубљени. И таква врло натегнута сумња нема места из више разлога. Померањем Васкрса на седам дана доцније (после 15. дана младине), прекорачила би се крајна граница 21. дан од младине дата Апостолским Установама, а сем тога јавила би се и незгода, да се празнује 26. априла. Заиста видосмо раније три случаја поклањања Васкрса са пуним месецом 19. априла (у годинама 425, 520 и 767.). Да би се ови случајеви избегли на тај начин, морао би се Васкрс празновати седам дана доцније у недељу

26. априла! Прекорачио би се дакле не само 21. дан младине, него и крајњи рок 25. април, после кога се Васкрс не сме празновати. То не сме бити, нити је икада било. У оваквим случајевима морао се дакле празновати 19. априла. Ну ипак не треба одрицати могућност, да је и после Св. Атанасија учињен можда још какав изузетак, који ми није познат (тешко је имати при руци све историјске документе од којих су многи изгубљени). Па и ти изузетци — ако их буде било — биће да су учињени вероватније из других којих разлога (као н. пр. у интересу мира и слоге по пут Св. Атанасија), а не из овога. Да је пак чинила изузетке у *свима* случајима и то ради отклањања Васкрса од пунога месеца, врло је невероватно, боље рећи *исполотно* невероватно. Такви поступци бацали би ружну сенку на њу, што при састављању пута није раније предвидела такве случајеве, и друго још важније, да је за погрешне сматрала ове случајеве, могла их је једним потезом уништити просто на тај начин, што би све пасхалне границе померила за један дан доцније (са 5. на 6. април, са 25. на 26. март и т. д.¹) То јој је било и практичније и лакше учинити, него ли да у сваком поједином случају наређује изузетке. Ништа од свега тога није чинила, што је знак, да је *намерно и са знањем допуштала празновање Васкрса у дан пунога месеца.*

¹) На тај начин ипак неби могла уништити оне врло ретке случајеве, кад пасхална граница падаше на 2 дана *пре* правог пуног месеца.

в) Можда ће когод посумњати у тачност и исправност Schram-ових таблица, помоћу којих сам дошао до ових резултата. Ту ће сумњу на сваки начин многи и исказати. Не би требало то да чини. Посумњали би у тачност Астрономије, па ипак им ништа не би помогло. Историјска факта обарају такву сумњу. Пре него што сам дао овај рад у штампу, многа помрачења сунца и месеца, која је историја забележила, верификовао сам по истим таблицама, и свуда долазно до тачних резултата. Schram-ове таблице су дакле тачне и исправне. — За оне, којима ово не би било довољно напомињем, да сам и без ових таблица, пре 8 година, дошао до истих резултата на други један начин. До истих резултата могао је и сваки други доћи, који воле мало зна рачунати, да се је само сетно, којим путем треба поћи. Јер, кад се зна, да месечеве мене наступају раније за 1 дан после од прилике сваких 310 година (тачније 23 часа 38 мин. и 16 сек. за 304. године), лако је свакоме израчунати, да ће наступити раније 2 дана после 620 год.; 3 дана после 930 год.; 4 дана после 1240 год.; и 5 дана после 1550 година, а толико је од прилике и протекло од постанка наше Пасхалије. Ти резултати сада су само потврђени Schram-овим таблицама. У осталом астрономи — и наши и страни — ту су. Нека се само потруде, па ће све ове резултате *потврдити.*

г) Многи ће се овом приликом сетити и позвати на познато правило о Васкрсу, које гласи:
„Васкрс треба празновати после пролетње равнодневице у прву недељу која дође после првог

пуног месеца. Ако први пун месец падне на недељу, Васкрс се празнује у идућу недељу.

Многи ће рећи, како се је смело и могло овакво правило прописати — нарочито друга половина његова — кад могаше Васкрс падати у дан пунога месеца?

Одговор је врло прост. Ово правило у оваквом облику није издала Александриска црква у време установе компута.¹⁾ Право и истинито правило о Васкрсу, налази се исказано у ранije поменутом пропису *Апостолских Устанаова* (књ. V. гл. 17). Ту се ни једном речју не спомиње пун месец, него 14. дан младине. Скраћени облик тога прописа не мењајући му смисао, гласио је у Александријској цркви овако:

„Васкрс треба празновати после пролетње равнодневице у прву недељу која дође после 14. дана од младине месечева. Ако 14. дан младине падне на недељу, Васкрс се празнује у идућу недељу.

У овоме облику налази се исказано у свима сачуваним документима из тога првог доба. Свуда се спомиње 14. дан од младине, а не пун месец место њега. То се двоје разликоваше једно од

¹⁾ Овакво правило могла је издати римска црква за подручне јој цркве, јер она почињући са *Хилолитом* празноваше Васкрс од 15. искључно до 22 дана закључно од младине месечева. По томе принципу, кад 14. дан младине падаше у суботу, Васкрс се не празноваше сутра дан као код Александријанаца, него чак у другу недељу после 8 дана (22. дан од младине). Овај принцип беше противан *Апостолским Устанаовама* (књ. V. гл. 17). Ну римска црква не држаше се доследно овога принципа, већ чешће чињаше изузетке спуштајући Васкрс на 15. дан младине, да би избегла празновање његово после 21. априла или пре равнодневице.

другог. Код источних Хришћана гласило је то правило овако, од прилике све до VIII. века, док се пун месец спуштајући се мало по мало не поклопи са пасхалним 14. даном младине у свима годинама 19. годишњег круга. Тадашњи савременици, гледајући непрекидно ова поклапања, а не познавајући ствар довољно, помислише, да је 14. дан младине и пун месец било *једно и исто* још од почетка, па дадоше овоме правилу још краћи облик заменивши речи „14. дан од младине“ са речима „пун месец“. — Овако промењени облик слагаше се тада врло добро са стањем на небу, и пошто беше простији и разумљивији маси света, брзо се распростре и свуда укорени, ма да је противан Апостолским Устанаовама.

У истоме прилагођеном облику задржало се то правило и до данас, ма да се сада не слаже више са небом ни у таквом облику. Јер, пуни месеци, који са пасхалним 14. даном падају заједно на недељу у VIII. веку, спустили су се до данас натраг још за 3 дана (просечно), и сада падају на четвртак (док је 14. дан младине остао на недељу), а Васкрс се не празнује у прву недељу после тог пуног месеца (четвртка), јер на њу пада пасхални 14. дан младине, него чак у другу — на 10 дана по пуноме месецу. Садашње правило о Васкрсу, које датира од VIII века, слаже се са стањем на небу, само у оним случајима, кад пун месец падне на: недељу, понедељак, уторак и среду, јер Васкрс збиља долази у прву идућу недељу; али кад пун месец падне на: четвртак, петак и суботу не слаже

се, јер Васкрс не долази у прву него чак у другу недељу. Па и садашњи многи савременици, не познајући ствар довољно, и гледајући чешће ова неслагања правила са појавама на небу, труде се на разне начине да то протумаче са извесном вероватноћом и — без изузетка падају у још веће грешке. Неслагања ова махом они приписују намери Александријске цркве, да би се токорсе избегло празновање Васкрса заједно са Јеврејима, па макар се празновао и на 10 дана по пуноме месецу! (Види *недељник са Пасхалним таблицама* од А. Илића стр. 33—45; *Кронографију* од Драгашевића стр. 34, 59; *Војског овз ураренин года гражданског сз астрономическимз* од Дим. Голубинског стр. 31; итд.). Они губе из вида онај више пута поменути пропис Апостолских Устанава, по коме се Васкрс не сме празновати после 21. дана од младине, а већ извесно је, да су изгубили из вида и то: да је и садашње правило о Васкрсу противно истим Устанавама. Кад се тако шта и данас може тврдити, неће бити ни мало чудно читаоцима, што се је у VIII. веку могло, право и истинито правило о Васкрсу заменити другим нетачним, које је до данас још нетачније постало.

Са током времена спуштаће се пун месец непрекидно, и кад се спусти још за 4 дана натраг (са четвртка на недељу), мораће се ово правило из основа изменити према тадашњем стању на небу. Тадашњи наши потомци, ако буду ствар тако мало познавали као већина сада, или као већина из VIII. века прогласиће овако правило о Васкрсу:

„Васкрс треба празновати после пролетње равнодневице у другу недељу која дође после првог пуног месеца. Ако први пуни месец падне на недељу, Васкрс се празнује у трећу недељу.“

У овоме облику слагало би се то правило врло добро са небом, али наравно не и са Апостолским Устанавама. Васкрс би тада почео падати и у време младине месечеве т. ј. и на 14 дана по пуноме месецу.

Читаоцима биће јасно, да ће се и после тога то правило морати мењати и прилагођавати правом стању на небу, ако се наравно дотле не поправи наш календар, према правим, првобитним захтевима наше цркве.

а) На послетку, многи ће се сетити познатих забрана црквених односно празновања Васкрса заједно са Јеврејима. Рећи ће: како је могла то црква забрањивати, кад је допуштала да се Васкрс празнује у дан пунога месеца? То двоје не може се сложити. Једно искључује друго.

Јесте. Тако би заиста било. То двоје не би се могло сложити, кад би се исте забране односиле и на случајеве празновања Васкрса са Пасхом *после* равнодневице. Тада би заиста апсурд био: *допустити Васкрс у дан пунога месеца, а забранити му да се шоклоши са јеврејском Пасхом*. Али није тако. Забране црквене не односе се на случајеве *после* равнодневице. Оне забрањују: 1) празновање Васкрса *пре* равнодневице (21 марта), и 2) празновање Васкрса у други који дан сем недеље. Јер, било је тада Хришћана, који га празноваше заједно

са Јеврејима у све седмичне дане на које па-
даше јеврејска Пасха па и пре равнодневице;
а бехе и таквих Хришћана, који га истина пра-
зноваше навек у недељу, али ова недеља мо-
гаше пасти кадшто и пре равнодневице и тада
се обично покланаше са јеврејском Пасхом. Ето
те и такве случајеве забрањиваху црквене за-
бране, а трећу врсту случајева: поклапање Ва-
скрса са Пасхом у недељу *иосле* равнодневице
не забрањиваху а нису могле ни забранити без
повреде онога прописа Апостолских Устанава
(Књ. V. Гл. 17).

Ми те забране сада погрешно разумемо и
тумачимо, јер их простиремо и на случајеве
иосле равнодневице (у недељу). То чинимо из
недовољног познавања ствари и прилика, у вре-
мену када су исте издаване, а и зато можда
чаквише, што се садашње стање на небу слаже
са таквим тумачењем, онако исто од прилике,
као што — из истог узрока — погрешно тумачи-
мо и правило о Васкрсу. Губимо из вида, да
су те црквене забране саме собом *престале ва-*
жити одавно — од усвајања Александријског
компута у целом Хришћанству, јер се по њему
Васкрс празнује навек у недељу и навек после
равнодневице. Давно је нестало Хришћана који
су га друкчије празновали, и против којих су
издаване исте забране.

О тим забранама црквеним говорио сам
оширно пре 8 година у чланку „*Је ли забра-*
њено празновати Ускрс са јеврејском Пасхом“
штампаном у *Гласнику Православне Цркве* свеска
за јануар 1901. год. — Са новим подацима

који су ми дошли до руке, додирнућу то пи-
тање и овом приликом. Историјске податке дове-
шћу у везу са астрономским подацима, и тада ће се
јасно увидети права намера истим забранама.

VI

Познато је, да први хришћани беху Је-
вреји, као и први апостоли. Са примањем хри-
шћанства продужише и даље празновати Пасху,
највећи јеврејски празник, кога им је Бог про-
писао преко Мојсија. Пасху је и сам Христос
празновао више пута, као што се и из јеванђеља
види. Као и сада, тако је и тада Пасха падала
по правилу у први пун пролетњи месец. По-
чињала је 14. Нисана у вече по заласку сунца
приношењем крвне жртве; ну пошто Јевреји
рачунају дан од 6 часова у вече (за 6 часова
раније него ли по грађанском рачунању), то је
почетком Пасхе почињао и 15. Нисан или први
дан Пасхе. Припрема за Пасху почињала је ра-
није — још од подне 14. Нисана. Док посто-
јаше храм у Јерусалиму, приближавање пра-
зника објављивано је на подне звуцима труба;
тада сваки старешина породице хиташе к храму,
приводећи јагње или јаре, које је морало бити
мушко и здраво, без икаквих недостатака (Мој-
сије II књ. гл. 12., 5). После вечерње службе,
нарочити свештеник клао је јагње или јаре про-
сипљући му крв по олтару, а затим га је соп-
ственик носно кући и *цело* (са главом, удовима
и дробом) пекао на ватри (није се смело ку-
вати ни сирово јести. Мојс. II. гл. 12., 9). У
вече, по заласку сунца, када почињаше 15. Нисан

јели су га у породици са пресним хлебом (без квасца) и горким зељем, пазећи да се ни једна кост не пребије (Мојсије II. гл. 12., 8, 46); није смело ништа преостати до свањућа нити износити месо из куће, с тога је остатак спаливан. То је била *Пасха* или *пасхална вечера*. Цела ноћ са пасхалном вечером до јутра сачињава прву половину 15. Нисана, а друга му је половина од јутра па до заласка сунца. Обавеза јести пресан хлеб трајала је *седам дана*: „*Првога мјесеца, четрнајести дан у вече почните јести пријесне хлебове па до двадесет првога дана истога мјесеца у вече*“ (Мојсије II. гл. 12., 18), обухваћени су дакле дани: 15., 16, 17, 18, 19, 20 и 21. месеца рачунајући их опет од у вече, а на један од тих дана, који се поклопи са недељом, може и Васкрс пасти по Александријској Пасхалији. *Овај врло важан факт нека имају читаоци непрестано на уму.*

По садашњем јеврејском календару Пасха (15. Нисан) може пасти само на *уторак, четвртак, суботу* и *недељу* рачунајући дане опет од 6 часова у вече.¹⁾ Ако ли цун месец по њиховом

¹⁾Види ма који садашњи јеврејски календар, свуда је *Пасха* означена са 15. Нисаном, који може пасти само на *уторак, четвртак, суботу*, и *недељу*. Цела ноћ са пасхалном вечером до јутра сачињава прву половину 15. Нисана. Овај календар датира од половине IV. века (од 360. године). Ако би се *позитивно* утврдило, да је и по старом јеврејском календару Пасха (15. Нисан) падала само у та четири поменућа дана, било би дефинитивно утврђено: да је Христос 14. Нисана уочи Пасхе (у петак) страдао и умро, као што тврди евангелиста Јован (Гл. 19., 14, 31), а не као што многи држе (по евангелистима Матеју, Марку и Луки) да је тога дана била јеврејска Пасха (15. Нисан), која ни у ком случају не може пасти на

рачуноу, падне на понедељак, среду или петак, одлаже се Пасха за сутра дан. *Према овоме, 14. Нисан (пришрема за Пасху), не може никад пасти на недељу*. Тако је то по свој прилици било и по старом јеврејском календару. Ну први хришћани доцније изменише значај Пасхе, празноваше је, не у спомен изласка из Египта под Мојсијем, него у спомен страдања и васкрснућа Христовог. Клање јагњета код хришћана значило је жртву, на коју се Христос сам собом принео као јагње Божје, изданувши на крсту у часу када је клање јагањаца у храму почињало. Сећајући се и установљене тајне причешћа, први хришћани уобичајише, да 14. Нисана по подне око 3 часа (када је Христос умро ради спасења нашег од првородног греха) примају св. причешће и *прекидају пост* заједничком *вечером љубави* у цркви.¹⁾ То је била *Пасха крсна* главни празник, а два дана доцније празновали су *Пасху Васкрсну* као споредан празник, у спомен васкрснућа Христовог. За ове две Пасхе не че-

петак по садашњем календару. — Чини ми се врло вероватно, да је и по старом јевр. календару празнована Пасха само у горе поменућа четири дана, а нови јеврејски календар *морао* је обухватити ту традицију приликом реформе 360. године. Да те традиције није било, т. ј. да се је Пасха могла изражавати у сваки седмични дан, нови јеврејски календар саставио би се са много мање труда, и био би простији и практичнији него што је. Она четири изузетка (Јах, Аду, Гатрад и Ватутакпат), која га јако комплицирају и којима се помера Пасха за сутра дан (да не падне у понедељак, среду, или петак), не би се — без потребе — ни уносила у нови јеврејски календар.

¹⁾ Види: *La Serbie et la fin d' une Contestation pascale de trois siècles par le Cés. Tondini de Quarenghi*. Paris 1901. стр. 15. — *Вечере љубави* или *agape* забрањене су доцније.

каку ни петак ни недељу, него их празноваше у оне дане на које падаху 14. и 16. Нисан. Ради тога служише се јеврејским календаром; нико им то не забрањиваше. Шта више, свети Епифаније наводи овај савет Апостола новим хришћанима: „Немојте се трудити за рачунање времена, него празнујете Пасху у исте дане у које и ваша браћа из обрезања. Бад би се они и преварили у рачуну, немојте се обеснокојавати.“ (Hoeres књ. LXX. 10).¹⁾ Овај обичај примаху поступно и остали оближњи хришћани, који припадаху другим народностима. Како први пун пролетњи месец може да падне највише на 30 дана, то је и Пасха односно Васкрс могао да падне на првих 30 дана пролећа (први пролетњи месец), а како је по тадашњем јеврејском држању (пре разорења Јерусалима), пролетња равнодневица падала 25. марта, то се и Пасха односно Васкрс празноваше најраније 26. марта, а најпозније 24. априла.²⁾ Пошто је пак Пасха почињала 14. Нисана у вече (када почињаше и 15. Нисан),³⁾ то се ови хришћани, који пре свршетка тога дана прекидаху пост (14. Нисана у 3 часа по подне), назваше доцније *Картодециманима* (четрнајестњаци; Luna quarta decima; luna XIV). То беху највећим

¹⁾ Види: *Etude sur l'unification du Calendrier* par l'abbé Mémair. Paris 1899. стр. 34.

²⁾ Види исто дело од l'abbé Mémair стр. 34.

³⁾ Само у случају, да су Јевреји рачунали дан *изјутра*, могла би се цела ноћ заједно са Пасхом рачунати у 14. Нисан. И у томе случају 14. Нисан никада не би могао пасти на недељу по садашњем јеврејском календару.

делом мало-азијски хришћани. По њиховом мишљењу, хришћанска Пасха (Васкрс) је само продужење старозаветне Пасхе проникнуте новим духом, која има трајати до поновног доласка Христовог.¹⁾ Треба је дакле празновати — као и старозаветну — у пролеће, када се нов живот буди, и у дан пунога месеца, када се навек пуној светлости сунца дају, придружује и пуна светлост месеца ноћу, „да свечаност тога дана не буде никаквом тамом замрачена“ пошто месец светли тада преко целе ноћи. У доцнијим препиркама са другим хришћанима, позивали су се Картодецимани на апостоле Филипа и Јована, и епископе-мученике Поликарпа, Мелитона и друге, који су овако празновали Пасху. А кад им се препоручиваше, да напусте празновање Пасхе крсне (14. Нисана прекидање поста и

¹⁾ И *Александријска црква* — како налазимо доцније — стада је на исто становиште, да је Хришћанска Пасха продужење или наставак старозаветне Пасхе у новоме духу. Али страдање и смрт Христову, утврди стално на петак најближи 14. Нисану, а васкрснуће на *прву* недељу после 14. Нисана. Према томе, ако би 14. Нисан пао у суботу, за *велики петак* узимала је петак пред том суботом (13. Нисан), а Васкрс је био сутра дан (15. Нисана) у дан пунога месеца. Тако је то и до данас остало у православној цркви. То је сагласно пропису Апостолских Установа (Књ. V. гл. 17) по коме треба Васкрс празновати „у недељу од 14. искључно до 21. дана закључно од младине месечева.“ (Под 14. Нисаном подразумевамо 14. дан младине или пасхалну границу).

Римска црква стада је на гледиште, да је Хришћанска Пасха *самосталан* новозаветни празник установљен васкрснућем Христовим. И она је страдање и васкрснуће Христово утврдила стално на петак и недељу. Ну, пошто је Христос 14. Нисана (у петак) разанет и умро, 15. Нисана (у суботу) лежао у гробу, а у јутру 16. Нисана (у недељу) васкрсао, то римска црква није допустила велики петак 13. Нисана, нити Васкрс 15. Нисана. Ако би 14. Нисан пао у петак, признавала га је за велики петак, а Васкрс 16. Нисана (најраније); ну ако би 14.

вечеру љубави) и задрже само Пасху Васкрсну (у недељу) као главни празник, одговараху Картодецимани: да без смрти нема васкрсења, дакле, без Пасхе крсне не може бити ни Пасха Васкрсна. Због светлости пунога месеца, не хтедоше да стално утврде ове две Пасхе на петак и недељу,¹⁾ пошто би оне често наступале после пунога месеца — у опадању његове сјајности. Дакле, у избору између дана седмичног и пунога месеца, дадоше они првенство пуноме месецу, као што је и у старозаветној Пасхи.

Нисана као у суботу, за велики петак узимала је идући петак, а Васкрс је био 22. Нисана (најпозније). — Ова пракса није сагласна са поменутиим прописом Апостолских Установа (Књ. V. гл. 17). (Види: *Постановленія комисіи по вопросу о реформѣ календаря въ Россіи*, стр. 43—44.).

Односно празновања Васкрса између 15. и 21. дана, или између 16. и 22. дана закључно од младине месечевог, вођене су дуго и најпре огорчене препирке између александријске и римске цркве. Доцније постајаху препирке све слабије због кретања *правог* пуног месеца на небу, који заостајући мало по мало, напоследку се поклати са александријским пасхалиним 14. даном у свима годинама месечевог круга. Тада препирке сасвим престадоше, јер се и у александријској цркви поче од тада, само по себи, празновати Васкрс између 16. и 22. дана од *праве* младине месечевог. Погрешку ову у једноме дану — која се самом собом накупила — александријска црква *није* поправила; а римска црква, видећи, да од сада *не мора* више померати Васкрс на другу недељу када 14. дан падне у суботу, усвоји у свему Александријски пасхалини компут који — због ове накупљене погрешке у једноме дану — беше као паручен за њу. Ето, на тај начин *само* небо је *измирло* ове две цркве, и довело до потпуног сагласа цело Хришћанство у погледу празновања Васкрса.

¹⁾ Изгледа да су суботу празновали као дан одмора (место недеље) и за време Пасхе јели хлебове, сасвим као и Јевреји. *Лаодикијски Сабор* (око 343. год.) забрањено је светковати суботу правилом 29., а пресне хлебове правилом 38. Оба ова правила по свој прилици издата су против Картодецимана, јер није вероватно, да су се могла тицати и осталих Хришћана пошто није било потребе за то.

Други пак Хришћани махом на југу (Египат — александријска црква), и западу (римска црква), уобичајеше, да Васкрс празнују навек у недељу, која прва дође после 14. Нисана јер је Христос у недељу васкрсао, а успомену на страдање и смрт Христову пренесоше стално на петак пред том недељом (велики петак). Код њих могаше Васкрс пасти од 14. искључно до 21. Нисана закључно (код римске цркве од 15. искључно до 22. Нисана закључно). За потврду ове своје праксе позивали су се (римска црква) на примере апостола Петра и Павла. — Ну и они се за дуго поводише за јеврејским рачунањем времена, само празнујући, Васкрс навек у недељу и после 14. Нисана (римска црква после 15. Нисана), не падаше то толико у очи. И они се трудише, да Васкрс падне само у првих 30 дана пролећа, као год и Јевреји и Картодецимани. За дуго не допуштаху, да се тај размак повећа на 35 дана, док Александријска црква није прва то учинила, па је тако и до данас остало.

Али у II. веку појави се код египћанских Јевреја други календар, који се осниваше на 19. годишњем кругу месеца. По томе календару, нова година код Јевреја почињаше са првом младином месечевог после 29. августа т. ј. после почетка нове египћанске године (ера Селевкида). Средња вредност године износаше 365 дана и 6 часова као год и јулијанска, а 235 синодских месеци беху тачно једнаки са 19 јулијанских година = 6939 дана и 18 часова, дакле управо онолико, колико доцније налазимо у Александријској Пасхалији (Види: *Étude sur l'uni-*

fication du Calendrier par l' abbe Mémain стр. 31.). По томе календару могаše пасти Пасха кад што и на 18. март, дакле на 4 дана пре пролетње равнодневице, која тада беше 22. марта. Брзо се овај календар распростре и код осталих Јевреја у римској империји.¹⁾ Картодецимани, па скоро и сви остали Хришћани, поведоше се и за овим новим јеврејским рачунањем, па отпочеше празновати Васкрс кад што *пре* равнодневице, први (картодецимани) опет нечекајући недељу, а остали само у недељу. Без много размисљања узеше дакле скоро сви 18. март за датум равнодневице. Истина, Александријска, сиријска и римска црква покушаваху доцније, да се еманципиују тог новог јеврејског календара, састављаху независно и самостално пасхалне таблице без обзира на Јевреје — али узалуд. *Хиполит* (у римској цркви) у своме 16. годишњем кругу узео је 18. март за датум равнодневице (од 222. год. до 333. године), а Сиријска црква у своме 19. годишњем кругу, узела

¹⁾ Овај нови календар одржао се код Јевреја релативно кратко време, до 360. године. Јеврејски рабини брзо приметеше, да се ни дужина године ни дужина месеца не слажу са подацима из *Алмагеста*, које је дао *Хипарх* најчувенији астроном старог доба (око 150. год. *пре* Христа). О тога чувени вишов рабин *Хилел Ханаси* (између 344 и 360 године), исправи ове грешке, удесивши, да средња вредност године износи *365 дана 5 часова 55 мин. и 25,4 сек.*, а средња дужина месеца *29 дана 12 часова 44 мин. и 3,3 сек.*, које се вредности потпуно слажу са *Хипарховим* подацима. Све остало као: почетак године (са првом младинам после 29. августа или 1. Тотом), 19. годишњи круг, доња граница Пасхе (18 март) остадоме неизмењени. Јевреји се и данас слаже тим поправљеним календаром, ма да је, због нетачне дужине године, доња граница почетка године снала до данас са 29. августа на 24 август, а доња граница Пасхе са 18 марта на 13. март.

је такође 18. март за датум равнодневице. И по једним и по другим таблицама могаše дакле опет Васкрс пасти *пре* равнодневице.¹⁾ Ну хришћанска црквена година почињаше тада са равнодневицом (22. марта а завршаваше се са 21. мартом). Почеше се јављати случајеви, да се Васкрс празнује *два пут* у једној црквеној години (први пут у почетку после равнодневице, а други пут при крају *исте* године пре равнодневице), а идућа година за њом остајаше *без* Васкрса! Према склопу тадашњег јеврејског календара, овакви случајеви могаху се код Картодецимана дешавати два пут у свакој периоди од 19 јулјанских година (у 5. Византинском или у 8. александријском, и у 16. Византинском или 19. александријском кругу месеца), а по Хиполитовим и Сиријским таблицама, дешаваху се ређе због чекања недеље. У римској цркви десио се тај случај последњи пут 21. марта 387. године. Она је те године празновала Васкрс у сами дан *службене* равнодневице (21. марта), а истога дана била је и јеврејска Пасха (15. Нисан).²⁾ У александријској цркви празнован је 25. априла те године.

¹⁾ *Св. Анатоли* епископ у *Лаодикијској* цркви (који беше ученик Александријске цркве), саставио је један пасхални компут на основу 19. годишњег круга са равнодневицом 22. марта; али овај компут имахаше многе мане и недостатке, те је на брзо у Александријској цркви замењен другим тачнијим (285. године) са равнодневицом од 21. марта, који је доцније усвојио Никејски Сабор (325. г.) за све Хришћане.

²⁾ И овом приликом — као и више пута — римска црква учинила је изузетак од *свог* пасхалног компута празнујући Васкрс у 15. дан младине (15. Нисана). Раније поменуемо, да га је из принципа празновала од 15. искључно до 22. дана за-

Поред свих гођења, којима беше тада изложена Христова црква, ови тешки случајеви не могаше остати неосуђени. С тога, на скоро пзађе строга апостолска забрана (*седмо правило*) које гласи:

Ако који епископ, свештеник или ђакон празнује свети дан Пасхе пре равнодневице са Јеврејима, да се лиши чина.

А да би сви Хришћани били једном на чисто о одредби и дану празновања Васкрса, издат је онај раније наведени пропис *Апостолских Устанаова* Књ. V. Гл. 17. (Види страну 18—19.)

Свакоме читаоцу биће јасно, да *седмо правило* забрањује празновање Васкрса са Јеврејима *пре* равнодневице, а не и после равнодневице. Не спомиње се ту ни недеља ни Картодецимани. Главно је, да се *не сме* празновати

кључно, што беше противно Апостолским Устанаовама (V. 17). — По Александријском компуту, требала је и римска црква да ове године празнује Васкрс 25. априла, али то она одби — празноваше га радије 21. марта на сами дан равнодневице, него ли после 21. априла. Пошто црквена година и тада почињаше 22 марта, а претходне грађанске године (386.) Васкрс беше 5. априла, то је римска црква у овој црквеној години (од 22. марта 386. до 21. марта 387. год.) празновала два пута Васкрс. — Александријски тадашњи епископ Теофило, учини за раније протест код римске цркве скрећући јој пажњу на на ову неправилност, али узалуд. — Међутим на 27 година раније (360. године), римска црква следовала је савету Александријске цркве и Васкрс празновала 23. априла (место 19. марта).

¹⁾ Кад су издати: *седмо апостолско правило* и овај *пропис Апостолских Устанаова* (Књ. V. гл. 17), као и то, да ли је једновремено било, висам могао тачно дознати. По историјским и астрономским подацима врло је вероватно, да су оба ова правила морала бити формулисана у првој половини II. века, јер тек после разорења Јерусалима (70. године), јавља

пре равнодневице. Да је истоме правилу била намера, да *на свагда* забрани празновање Васкрса са јеврејском Пасхом изоставиле би се речи „*пре равнодневице*“ и гласило би оно још краће овако:

Ако који епископ, свештеник или ђакон празнује свети дан Пасхе са Јеврејима, да се лиши чина.

Ну оно тако не гласи, што је знак, да *не забрањује* празновање Васкра заједно са јеврејском Пасхом *после* равнодневице.

Иста је намера и ономе пропису *Апостолских Устанаова* (Књ. V. Гл. 17). Он изрично наређује: да се Васкрс празнује *после* равнодневице у недељу између 14. и 21. дана од младине месечеве, да би се избегло празновање *пре* равнодневице т. ј. евентуално два пута годишње. Искључено је празновање његово у 14. дан младине (14. Нисан), и у други који дан сем недеље, што беше управљено против мало-азиских хришћана (Картодецимана). Реченицама: „Тако исто у будуће избегавајте празновање овога празника заједно са Јеврејима, јер ми немамо више ништа заједничко с њима, који се варају у рачунању времена“ — — — —

се нешто доцније код египћанских Јевреја нови календар, по коме се Пасха могаше празновати *пре* равнодневице, што *оба ова правила забрањиве* код Хришћана. После другог разорења Јерусалима (под Адријаном 138. године) и коначног растурања Јевреја по свету, када најчувенији првосвештеници јеврејски изгубише, овај египћанско-јеврејски календар би усвојен од свих синагога. У томе размаку времена и пролетња равнодневица поклапаше се врло добро са 22. мартом, који се налази у Књ. V. гл. 17. Апостолских Устанаова.

наређивало се Хришћанима да сасвим напусте јеврејски начин рачунања времена, да саставе свој хришћански рачун, али се није намеравало забрањивати и празновање Васкрса са Пасхом *после* равнодневице кад случајно заједно падну. Јер, допуштањем Васкрса у 15. дан младне (у дан пунога месеца у недељу), допуштало се *самим тим прописом* и његово евантуално празновање 15. Нисана (у први дан Пасхе), који — по јеврејском рачуну — такође може пасти на недељу (рачунајући је од суботе у 6 часова у вече) и поклонити се са Васкрсом. Дакле и по независном хришћанском рачуну од јеврејскога такви случајеви *морали су се дешавати*, па су се — видосмо раније — и дешавали чак до 23. марта 783. године; али пошто сви беху *после* равнодневице (21. марта) нико их не забрањиваше. Да се је тим реченицама намеравало *на свагда* забранити поклапање Васкрса са Пасхом (и *после* равнодневице), дошао би тај *пропис* сам собом у противречност, јер *допустити Васкрс у дан пунога месеца независним хришћанским рачуном а спротивити његово поклапање са Пасхом апсолутна је немогућност*. То ће мислим свакоме јасно бити.

Да видимо, како су поједине главније цркве поступиле према овим двома апостолским наредбама.

Од свих цркава хришћанских, Александријска црква најтачније је поступила и по *седмом правилу* и по ономе *пропису* апостолском (Књ. V. Гл. 17). Она састави — као што видосмо — самосталан компут *независан* од јев-

рејскога. По томе компуту беше *немогућан* Васкрс *пре* равнодневице, али *могућан* у дан пунога месеца (15. дан младне) *просечно* по један пут у сваких седам година. Размак онај од 30 дана, у коме се има празновати Васкрс (по старијој традицији хришћанској када равнодневица падаше на 22 март, од 22. марта искључно до 21. априла закључно — први пролетњи месец) мораде повисити на 35 дана (од 21. марта искључно до 25. априла закључно).¹ Јер, дешаваше се, да 14. дан младне (пасхална граница) падаше у извесним годинама круга на недељу 15., 17. или 18. априла; тада Васкрс мораде долазити седам дана доцније (22., 24. или 25. априла) дакле *после* 21. априла. Ови би се случајеви могли избећи узимањем за пасхалне границе претходни 14. дан младне (30 дана раније), али он падаше *пре* равнодневице на 16., 18. или 19. март; ови пак датуми могаху у извесним годинама пасти на петак или суботу, и Васкрс би се морао празновати *пре* равнодневице или на сами дан равнодневице. То беше забрањено, док повишавање размака од 30 на 35 дана не беше ни чим забрањено.

Сиријска црква усвојила је 19. годишњи месечев круг као и Александријска, са истим пасхалним границама изузимајући само две: место Александријских пасхалних граница 17. и 18. април, узимада је месец дана раније 18

¹) По тврђењу *Ces. Tondini-ja* учинила је то 360. године када је *први пут* празновала Васкрс *после* 21. априла. Од тада га стално празнује у размаку од 35 дана. Види *La Parante et les Peuples* 1901. стр. 321.

и 19. март. То се дешаваше у оним двама годинама 19. годишњег месечевог круга, када и Јевреји празноваху Пасху *пре* равнодневице заједно са Картодециманима. (Види: *Постановленія комисіи по вопросу о реформѣ календаря въ Россіи* стр. 33.) Као крајњи рок Васкрсу допушташе 22. април закључно (пошто јој најпознија пасхална граница бивше 15. април), али га зато празноваше кад што и *пре* равнодневице, када 18. или 19. март падаху у суботу. У самој ствари, празноваше га и она у 35 разних датума (од 19 марта до 22 априла закључно), од којих 3 беху пре равнодневице, док у Александријској цркви та 3 датума беху после 22. априла. — Присталице ове цркве у Сирији, који за разлику од Картодецимана празноваху Васкрс само у недељу, прозваше се *протопаститима*. У свима осталим годинама (17 на броју) месечевог круга, празноваху Васкрс заједно са Александријском црквом пошто им беху исте пасхалне границе.

И римска црква није тачно поступила по поменутих прописима. Она задржа Хиполитов начин, да Васкрс празнује од 15. искључно до 22. дана закључно од младине месечеве (Види *Постановленія комисіи по вопросу о реформѣ календаря въ Россіи* стр. 43—44); имађаше најпре 16. годишњи, затим 112. годишњи круг ($7 \times 16 = 112$, по Хиполиту), а доцније усвоји 84. годишњи круг ($3 \times 28 = 84$), у чему се јако разликоваше од Александријске и Сиријске цркве. Па и пасхалне границе у приличан број година разликоваху се од Александријских. Труђаше се

веома упорно, да одржи Васкрс навек испод 21. априла, због чега мораде и она, у по неким годинама узимати за пасхалне границе датуме пре равнодневице (као н. пр. 18. март место 18. априла код Александринаца). Тиме се и код ње омогућише случајеви Васкрса *пре* равнодневице или на сами дан равнодневице, који беху забрањени. Померањем Васкрса на 22. дан младине — епакта XXII, што наравно није смело бити, ови се случајеви знатно смањеше (као н. пр. 292. год. померен је Васкрс са 20. на 27. март), али се сасвим не уништише; с тога код заосталих случајева наређиваше кад што, да се празнује истога дана са Александријском црквом, што ретко кад усвајаху све подручне јој цркве, јер се тиме Васкрс обично спушташе на 15. дан младине; а у по неким случајима празноваше га ипак у 15. дан младине и на сами дан равнодневице (као н. пр. 303. године, па доцније и 387. год.). У невољи својој, чешће исправљаше и дотериваше нетачан 84. годишњи круг,¹⁾ не хтевши за дуго усвојити краћи и практичнији Александријски компут. Као главни разлог навођаше предање апостола Петра и Павла, по коме се Васкрс сме празновати само у првих 30 дана пролећа, дакле *ни пре 22. марта ни после 21. априла*, а међутим видосмо, да га ипак

¹⁾ По томе кругу узимаше, да су 84 јулијанске године једнаке са 1039 синодских месеци. То не беше ни приближно тачно; разлика износаше 1 дан 6 часова и 42 минута. По александријском кругу пак, разлика између 19 година и 235 месеци износаше само 1 час 28 мин. 38,5 сек. за коју се по свој прилици и незнађаше тачно колика је.

празноваше 21. марта. Ну важнији од тога разлога беше по свој прилици — тај, што се у Риму сваке године 21. априла држаху *цирцелске игре* (стари народни празник), за које гледаху, да не падну *пре* Васкрса (у страсну недељу), јер се иначе не би могле држати. Зато она радије празноваше Васкрс и 21. марта, него ли после 21. априла.

Мало-азијски пак хришћани (картодецимани) не хајаху ни за *седмо правило* ни за онај *иротис Апостолских Устанаова*. Они продужише празновање Васкрса по старом, не водећи рачуна ни о дану недељном, ни о равнодневици.

Због ових несугласица *Први васељенски сабор* држан у Nikeји 325. године (коме је присуствовао и цар Константин), морао се бавити и овим питањем, али га није одлучно и дефинитивно пресекао. Од 20 правила издатих тим сабором, ниједно не говори о Васкрсу. Да се је и тим питање бавио, имамо доказа у два посланицама, од којих је једну сабор упутно свима црквама, а другу цар Константин епископима, који нису присуствовали сабору; сем тога има још неких докумената из познијега доба, који спомињу извесна решења саборска односно овога питања као: *Prologus paschalis* Кирила епископа Александриског; писмо папе Леона I. цару Маркијану; један одломак из арапских канона, одломак из сирских канона ит.д.

Ево како гласе посланице и ти документи:

Саборска посланица гласи: „Јављамо вам радосни глас и о сугласију, које смо постигли у погледу дана светковања пасхе; по вашим мо-

литвама и ово је питање рјешено тако, да сва источна браћа наша која су прије светковали пасху са јудејима, од сада ће је светковати заједно с римљанима, с нама и са свима ођима, који је из древности светкују по нашем обичају.“

Посланица цара Константина гласи: „Разправљано је било и у погледу светога дана пасхе и обћим гласом признано је за добро, да сви хришћани, ма гдје они живили, имају свршавати спаситељни празник свете пасхе једног истог дана. Јер, шта може бити љепшега и свечанијега, него кад се празник, који усађује у нама наду на бесмртије, светкује од свију једнако, по једнакоме чину и по утврђеном реду? Прије свега учинило се је неприличним, да се овај свети празник светкује заједно с јудејима, који, осквривши своје руке незаконитим чином праведно су поражени, као нечисти, душевним слепилом. Запустивши њихове обичаје, много ће боље бити, да се у будуће продужује онај прави ред, кога смо се ми држали од времена страдања Господњих пак до данас. Тако, дакле, нека не буде ништа обћега међу нама и мрском јудејском сејетином. Нама је Спаситељ показао другу стазу; нашем светом богопоштовању приличи свој ред у времену и свој закон. Држећи се овога сугласно, љубезна браћо, ми ћемо тиме одстранити од себе срамотно о нама миње јудеја, као да ми не можемо независно од њихових устанаова светковати по себи. Него, о чему су у стању правилно мислити они, који, извршивши убијство Господа, нису већ при својем уму? Они ступају не по неком разумноме правцу,

него повлаче se за tim куда их povede њихово противничко малодушје. Зато они и у овом слушају не виде истине; увјек у заблуди највећој, они, у мјесто да се мудро поправе, светкују пасху два пута у години. Зашто би ми сљедили њима, кад се они очито у највећој заблуди налазе? *Ми не ћемо наравно себи допустити, да се два пута у једној истој години светкује пасха.* Паk да вама и није све ово предложено, ваше ће само благоразумије постарати се, да се чисте душе ваше не оскврпе обичајима најгорих људи. Осим овога, треба узети у обзир, да разногласица у погледу овако важног празника вјере није никако сугласна ни са благочастијем. Спаситељ наш даровао нам је један дан да светкујемо наше ослобођење, т. ј. дан његових светих страдања, и хтјео је имати једну своју васионску цркву, како би сви чланови исте, ма колико они били разтављени по различним странама, проникнути били једним духом т. ј. једином божанственом вољом. Размислите сами по вашој светости, како је зло и неупутно, кад у једно време једни посте а други се веселе, и за тим, после дана пасхе, једни проводе време празнујући, а други чувају још установљене посте. И зато божанствени је промисао одредио да ово буде на прави начин исправљено и доведено под једно правило — на што, ја мислим, сви ће се сагласити. Кад је све ово требало исправити на начин, *да међу нама не остане ништа обћега са оним оцеубијцима и господоубијцима,* одређено је, да сви морају примити онај ред, као најбољи и најприличнији, кога се држе све

цркве, које су у западним, јужним и сјеверним областима државе, и од кога се уклањају само неке источне цркве. Ја мислим, да ће ово бити повољито и вашем благоразумију: ваша ће разборитост, бездвојбено, радосно примити оно, што се једнодушно и сугласно чува у Риму и Италији, у свој Африци, Испанији, Галији, Британији, Египту, Ливији, у свој Грчкој, у областима азијској, пантиској и киликијској. — узимљући у обзир, не само већину цркава у споменутим мјестима, него и то, да обће сугласије у овоме мора бити за све и свакога најсветијим дјелом. Осим тога чини се, да и здрави смисао захтјева, *да ми немамо ништа обћега са преступним јудејима.* Краће да кажемо: по обћем суду свију установљено је, *да се свети празник пасхе има светковати од свију у један исти дан.* Није пристојно да буде разногласије у погледу толико светога предмета, и боље је сљедити такој установи, која је чиста од сваке туђе заблуде и грјеха. Оно што је установљено по Богом надахнутом суду толиких и тако светих епископа, мора се сматрати изразом божанствене воље. Објавивши установе сабора свој љубезној браћи нашој, ви ћете примити и остварити колико оно, о чему је прије споменуто, т. ј. исповједање вјере, толико и одлуку, у погледу светковања пасхе. Ово ја желим зато, да би могао с вама заједно у један исти дан светковати свети празник и заједно с вама радовати се о свему, и да би, видећи тврдокорност дјавола, укроћену нашим чинима при помоћи Бога и видећи свугдје да напредује наша вјера, мир и једномислије,

могао uzнјети заједно с вама благодарну пјесму Давачу свега добра и Спаситељу Богу.“

Кирил Александријски у своме *Prologus paschalis* наводи: „Велики Сабор *једногласно* је установио да црква Александријска, пошто је она највештија у томе, саопћује сваке године кроз посланице римској цркви дан, кад падају календе или четрнајести, т. ј. дан, кад се има светковати пасха; и црква ће римска саопћити после о томе свој цркви.“

У писму своме цару Маркијану папа Лав I. каже: „С тога се свети оци (подразумевајући Никејски Сабор) постараше да уклоне прилику за ову погрешку, поверавајући сву ову бригу александријском епископу (јер се чинило, да је код старих Египћана од старина остала вештина у овом прорачунавању) да он сваке године јавља дан напред поменуте свечаности апостолстој столици, која би писмено слала удаљенијим црквама општу објаву.“

Сва четири ова документа наводим по преводу Н. Милаша, које је штампано г. Ђ. Станојевић у расправи *нетачно празновање васкресења у православној цркви и реформа календара* стр. 15., 16., 17., и 21. Курзивни су моји.

Одломке из сирских и арапских канона, као и један документ нађен у Светој Гори не наводим, пошто у њима готово ништа ново нема. Могу се читати у *La Question du Calendrier par Cés. Tondini de Quarenghi* на стр. 31—35.

Из тих посланица и докумената узевши их укупно, види се, да Никејски Сабор у благој и помирљивој форми, забрањује околишним путем

оно исто, што и *седмо апостолско правило* и онај *пропис Апостолских Установа* (Књ. V. Гл. 17) т. ј. празновање Васкрса пре равнодневице. „Ми нећемо наравно себи допустити, да се два пута у једној години светкује Пасха.“ Не осуђује изрично ни Картадецимане, ни римску, ни сирску цркву (протопасхите), него само јавља „обћим гласом признало је за добро, да сви Христјани ма гдје они живили, имају свршавати спасителни празник свете пасхе једног истог дана,“ за тај дан не спомиње изрично нигде недељу, али је подразумева „да сви морају примити онај ред као најбољи и најприличнији, кога се држе све цркве, које су у западним, јужним и сјеверним областима државе, и од кога се уклањају само неке источне цркве,“ подразумевајући, очевидно, Картадецимане под неким источним црквама, јер за све остале цркве знамо, да узимаху недељу за тај дан. Из свега се види главна циљ сабора, да лепим начином одвоји Картадецимане од Јевреја; ради тога безобзирно ружи Јевреје називљући их чак „мрском јудејском светином“ „оцеубијцима и господоубијцима“ и т. д. Сабор се не упушта у претрес тадашњих разних пасхалних компута, не узима у обзир, нити осуђује разлике између александриске, сиријске и римске цркве, не прописује чак никакав нови пасхални компут, него место свега тога: „Велики Сабор *једногласно* је установио, да црква александријска, пошто је она највештија у томе, саопћује сваке године кроз посланице римској цркви дан, кад падају календе или четрнајести, т. ј. дан, кад

се има светковати пасха; и црква ће римска саопћити после о томе свој цркви.“ Тим око-
лишнем путем, без много говора и могућних
распри, *Никејски Сабор усвојио је Александриски
пасхални компут* и прећутно, врло обазриво,
препоручио га свима Хришћанима. Природно је
било и очекивати такво решење, пошто тај компут
најтачније испуњаваше захтеве и *седмог апостол-
ског правила* и онога *прописа Апостолских Ус-
танова* (Књ. V. Гл. 17). Од тада се у хришћан-
ству сматра, да тај компут има санкцију Ни-
кејскога Сабора, усвојен је доцније у целом
Хришћанству, а у православној цркви важи и
данас. Ну, по томе компуту — видосмо раније —
*морао се је празновати Васкрс кад што за-
једно са Јеврејима после равнодневице.* То је
светим оцима никејским на сваки начин било
познато па ипак га усвојише, из чега излази:
*да ни Никејски Сабор не забрањиваше такве
случајеве.*

Што се тиче извесних прелаза у посланци
цара Константина, — из којих би се на први
поглед могло закључити, да је *на свагда* за-
брањено поклапање Васкрса са пасхом — као
н. пр. „Прије свега учинило се неприличним,
да се овај свети празник светкује заједно с ју-
дејима“ — — — — „Тако дакле, нека не буде
ништа опћега међу нама и мрском јудејском
светњом „ — — — — “ да међу нама не остане
ништа опћега са оним оцеубицима и господо-
убицима „ — — — — “ Осим тога чини се, да
и здрави смисао захтјева, да ми немамо ништа
опћега са преступним јудејима“ — — — — и

т. д. ако се за ове изразе сме узети, да су у име Ни-
кејског Сабора исказани, можемо рећи то исто, што
и мало час, т. ј. намера им је, да „неке источне
цркве“ (Картодецимане) сасвим одвоје од Јевреја,
да се не поводе за њиховим рачуном, ни за њи-
ховим начином празновања пасхе. Захтева се
„свој рад у времену и свој закон“ т. ј. потпуна
независност од Јевреја и самосталан начин од-
редбе Васкрса, „Ми ћемо тиме одстранити од
себе срамотно о нама мњење јудеја, као да ми
неможемо независно од њихових установа све-
тковати по себи.“ Зато је препоручен Алексан-
дријски компут као најбољи, тиме је на прави
начин све исправљено и доведено под једно пра-
вило.“ А што ће се по томе компуту *морати*
по кад што поклонити Васкрс са Пасхом *после*
равнодневице, то ни поменути горе изрази цара
Константина не могу забрањивати, јер се до
тих случајева долази и *мора доћи* независним
хришћанским рачуном. Јер — понављам још
једном — *празновати Васкрс по правилима алек-
сандриске цркве, а у свима случајевима избећи
његово поклапање са јеврејском Пасхом, апсо-
лутна је немогућност.*

Једини могућан начин који би ипак био
противан Апост. Установама, да се и ти случа-
јеви *на свагда* избегну, био би овај:

Да Хришћани морају знати јеврејски рачун
и помоћу њега *да празнују Васкрс навек после
Пасхе!!*

Ну, од независног хришћанског рачуна неби
тада ни помена било, он чак не би ни потребан
био, — већа зависност од јеврејског рачуна не

нам, да ли би се и замислити могла. Да оставимо већ на страну то, што би Васкрс често падао после 21. дана младине, и још друге незгоде, које би отуда проишле. Шта би на, пример, радили Хришћани, кад би Јевјеји свој календар изменили, и мењали га у будуће више пута, као што су то већ једном и учинили око 360. године? Шта би било са *Неисходимом Пасхалијом*?

Цар Константин није ваљда замишљао *овај начин* као zgodан, да Хришћани добију „свој ред у времену и свој закон;“ да отклоне познато „срамотно о њима мњење јудеја“ — — — — и т. д. а други какав начин — без повреда црквених традиција — *није могућан*.

Све су то знали Св. Оци саборски са царем Константином, и зато на апсолутну забрану свих случајева нису ни помишљали. Кривица је до нас, што им — из недовољног познавања ствари — приписујемо и такве намере, о којима можда ни сањали нису.

Па ни после Никејскога Сабора саглас код Хришћана не би потпуно постигнут. Већина картодецимана истина приђе осталим хришћанима, али мањина, нарочито они, чији епископи не беху присутни сабору, останах и даље по староме. С тога један помјесни сабор држан у *Антиохији 341. године*, издаде овакву забрану (*правило прво*):¹⁾

¹⁾ Види *зборник правила* Н. Милаша друго издање, стр. 130. (Курзивн су моји).

„Сви они, који се усуде повриједити *наредбу светог и великог сабора*, који се сакупио у Никеји у присуству благочастивога и Богу омиљенога цара Константина, у погледу празника спаситељне Пасхе, имају бити одлучени и искључени из цркве, ако по расположивости својој к препирању остану упорни противу добре установе, — и ово је овдје речено у погледу свјетовњака. А ако се који из предстојника црквених, епископ, или презвитер, или ђакон, послје ове наредбе усуди на саблазан народа и на узнемирење цркава по своме поступати и *држати Пасху заједно са јудејима*, таковога свети сабор још сада већ сматра одлученим од цркве, јер не само што је себе гријеху изложио, него је био узроком, да се и многи други покваре и изопаче; при томе свети сабор свргава са свештене службе не само њих, него и оне, који послје њихова свргнућа усуде се опћити с њима. И ти свргнути имају се лишити и извањске части, коју су по светоме правилу у Божијему свештенству уживали.“

Према самом овом тексту изгледа, да је у свима случајима забрањено „држати Пасху заједно са јудејима“ (и после равнодневице). Кажем *изгледа* али није тако. Јер каква је била „наредба светог и великог сабора који се сакупио у Никеји — — у погледу празника спаситељне Пасхе“? Наредба „једногласно установљена“ била је: да се спаситељна Пасха светкује код свих хришћана у један и исти дан, који прописе Александријска црква. Тај дан могаше бити само недеља и после равнодневице 21.

марта (знамо већ како). За 16 протеклих година од тога сабора до овога, једино остаци картодецимана вређали су ту наредбу празнујући Пасху заједно са Јеврејима и не чекајући недељу. Сви остали хришћани празновали су је у недељу и после 21. марта. Заиста, ни код протопасхита, ни код римске цркве *по њиховим сопственим комаутима* (ако рецимо нису хтели следовати александријској цркви), *није се могло десити* ни један пут у томе кратком размаку времена од 16 година да празнују Пасху *пре* равнодневице ни заједно са Јеврејима. Према томе, Антиохијски Сабор држан у непосредном суседству Картодецимана и као помјесни сабор, издаде ову строгу забрану једино против њих — против Картодецимана. Велика строгост и општина саме забране може се протумачити малобројношћу Картодецимана, од којих можда ни један епископ не беше присутан овоме сабору, док на Никејском Сабору 60 до 70 епископа (од свега 318) беху из области картодециманских. Антиохијски сабор као помјесни, није дакле имао намеру, да и код осталих хришћана забрани „држати Пасху заједно са јеврејима“ *и после* равнодневице, који се случајеви *мораху* дешавати. Свети оци Антиохијски нису их могли забрањивати, јер су на сваки начин знали, као и свети оци Никејски, да их је *немогућно* избећи. Исти случајеви дешавали су се и доцније чак до 23. марта 783. године, и пошто сви беху *и после* равнодневице, нико их не забрањиваше, нити их могаше забранити. Да су се и ови случајеви намеравали забранити, нашао би се ја-

мачно који доцнији Васељенски Сабор, који би укинуо александријски пасхални компут и прописао други некакав, којим би се та циљ постигла. То пак није учинио ниједан од познијих сабора. Александријски пасхални компут важи од *Првог Никејског Сабора* (325. год.) још и данас у православној цркви. — Зашто се пак данас такви случајеви не дешавају више, видосмо раније у овоме чланку.

*

Толико о црквеним забранама. Друге какве забране нису ми познате. Мислим да је сада свакоме јасна права намера истих забрана. Према самим црквено-историјским подацима потпомогнутим са астрономским, излази јасно, да *оне забрањују*:

1. *Празновање Васкрса пре равнодневице (21. марта).*
2. *Празновање Васкрса у други који дан сем недеље.*

А не забрањују:

Празновање Васкрса заједно са јеврејском Пасхом после равнодневице.

Можда ће бити још каквих историјских докумената односно онога питања, а мени су остали непознати. Ну, ма какви били ти документи, они *не могу* преиначити *овакво* решење тога питања — не могу ни против Астрономије. Рачун говори. Астрономски подаци сами собом толико су важни, да нам за решење овога питања није било потребно ни знање ових наведених докумената. Она велика таблица са одељцима **А, В, С, Д** и **Е** сама собом много говори. *Није нам*

било потребно чак ни знање јеврејскога календара. Јер, допуштено празновање Васкрса у дан пунога месеца, и то из принципа а не случајно и изузетно о чему поста велика таблица најрецитије говори, повлачи собом битну и неизбежну последицу: *поклањање Васкрса са јеврејском Пасхом, па ма каквим се календаром служили Јевреји*. Садашњи њихов календар може бити и доцнијега постанка¹⁾ (после IV. века као што неки писци тврде), то не мења ствар ни у чему, јер и по садашњем, и по старом, и по сваком будућем календару њиховом, дужни су празновати Пасху у дан пунога месеца. *Поклањања Васкрса са Пасхом морала су се дакле дешавати до IX. века* па ма како они одређивали Пасху: било директним посматрањем неба, било рачуном, било да су дан пунога месеца датирали као 14. Нисан²⁾, било као 15. Нисан, јер

¹⁾ *Isidore Loeb* тврди на стр. 5. и 6. да је садашњи јеврејски календар у свима својим деловима *дovршен* тек после VI. века. Сумња да је био довршен чак и у VII. и VIII. веку. Зато, преобраћање датума јеврејских у хришћанске и обрнуто, даје тек од године 801. у својој табlici XII. (Види: *Tables du Calendrier Juif* per Isidore Loeb. Paris 1886.). Признаје, да му је творац *Хилел Ханаси* око 360. године, само сумња, да га је он и довршио. Колико је ово тачно, нећемо овде процењивати јер нам није потребно. Неизвесност о дефинитивном довршењу јеврејскога календара не утиче ни мало на случајеве поклањања Васкрса са Пасхом, из разлога који горе споменуемо. Та поклањања можда нису била баш у свима годинама које раније наведосмо, али их је зато морало бити у другим годинама које нисмо навели. Шта више вероватно је, да су та поклањања била чешћа, него што по јеврејском садашњем календару нађосмо, јер у оној табlici (Види бр. 3. *Гласника* стр. 32) надалимо доста случајева јеврејске Пасхе *пре* пунога месеца на један дан *пре* Васкрса.

²⁾ Многи писци тврде, да су Јевреји до половине IV. века, а неки веде чак и до VIII. века рачунали дане од по-

дотле је и Васкрс могао падати у дан пунога месеца. То је само собом толико јасно, да је сваки даљи говор излишан.

Још реч-две. Да није забрањено поклањање Васкрса са јеврејском Пасхом *после* равнодневице, може се јасно видети и из самог Светог Писма, што раније на једном месту наговестисмо. Запста, Господ је наредно преко Мојсија и Арона синовима израћљевим, да празнују Пасху ових 7 дана: првога месеца *од 14. у вече до 21. дана у вече* (обавеза јести пресне хлебове. Мојсије књ. II. гл. 12, 18). Ови 7 дана сачињавају *целу трећу седмицу* у месецу. То је јеврејска пасхална седмица; она очевидно почиње са 15. а завршава са 21. даном месечним.¹⁾ — Апостолске установе (Књ. V. гл. 17) наредиле су хришћанима, да празнују Васкрс после равнодневице у прву недељу која падне на један

јаве срна месечевог, према чему је дан пунога месеца падао на 14. Нисан (рачунајући га од сиршетка 13. Нисана у вече) и то им је био први дан Пасхе. Према је мало вероватно да је овако било, ипак ако је запста тако било, Васкрс се и у том случају морао поклањати са првим даном јеврејске Пасхе (који су Јевреји датирали као 14. Нисан), јер је падао често у дан пунога месеца.

¹⁾ Очеvidно је да 14. Нисан не припада пасхалној седмици, више се завршава друга седмица у месецу. 14. Нисан није никакав празник; то је дан уочи Пасхе (или припрема за Пасху) као што је код нас велика субота. И ово је један знак више, да Јевреји нису ни по староме календару поклањали Пасху 13. Нисана у вече, јер би то било противно ономе што наређује Господ преко Мојсија (Књ. II. гл. 12, 18). Осим тога, први дан Пасхе 14. Нисан падао би *пре* половине првога месеца (Нисана), који навек има 30 дана, и поред тога, Пасхална седмица захватала би један дан од друге седмице у месецу (14. Нисан), а шест дана од треће седмице. Мало је вероватно да цин месец падне на 14. дан (а не на 15.) у месецу, који навек има 30 дана по јеврејском бројању.

од ових 7 дана: од 14. искључно до 21. дана закључно од младине месечеве. То је та иста трећа седмица у месецу или јеврејска пасхална седмица.¹⁾ Недеља са Васкрсом мора пасти на један од тих 7 дана. Према томе, очевидно је, кад та трећа седмица почиње недељом, први дан јеврејске Пасхе (15. Нисан) мора се поклопити са првим даном Васкрса (15. дан младине), јер оба празника морају пасти на ту недељу. Кад би у свима годинама пасхална седмица почињала недељом, поклапао би се навек први дан Васкрса са првим даном јеврејске Пасхе. Ну тај случај није. Пасхална седмица почиње недељом просечно само 4 пута у 28 година (круг сунца), а толико пута су и била могућна поклапања ова два празника у тој периоду. Да је наша Пасхалија толико тачна колико јеврејска, исти случајеви неби престали, него би се и данас дешавали. Не знам може ли ишта јасније бити. Ту се најбоље види *и веза и разлика* између старозаветне и новоза-

¹⁾ Јеврејска пасхална седмица и хришћанска седмица са Васкрсом недељом поклапаху се у свима годинама до установе Александријског пасхалног компута. Када од II. века почеше Јевреји по новом календару празновати Пасху *пре* равнодневице два пут у сваких 19 година, због чега изађоше за хришћане познате црквене забране против тога (7. апостолско правило и пропис књ. V. гл. 17), тада се састави Александријски пасхални компут, којим се ти случајеви избегоме на тај начин, што у тим двома годинама (у 5. и 16. Византијског или 8. и 19. александријског круга месеца) померише хришћанску седмицу са Васкрсом недељом на месец дана *после* јеврејске. У осталих 17 година круга остојоме и даље да се поклапају јеврејска и хришћанска седмица, због чега се и даље дешаваху у тим годинама круга поклапања Васкрса и Пасхе *после* равнодневице, од прилике још за 500 година, док сама собом не престадоме из раније поменутог узрока.

ветне Пасхе. Непојмљиво је, како да ова очигледна истина није до данас узимана у обзир. Она је сама собом довољна, да се правилно *protumаче* црквене забране. Те речи подвлачим. Астрономски подаци са своје стране *потврђују* ову истину, која се неопажена налази у Светом Писму, и на коју нико није обраћао пажњу.

* * *

Погрешно тумачење црквених забрана датира врло давно у хришћанском свету, али не још од почетка. За време многих распри између римске и александријске цркве у IV, V па донекле и у VI веку, нигде се не спомиње, да је икада било узрок распри поклапање Васкрса са Пасхом *после* равнодневице. Обе цркве, по својим компутима празноваху га мирне душе заједно са Јеврејима кад случајно падаше (римска ређе, александријска чешће), као нешто сасвим природно и обично. Никога такви случајеви не обезбедојаваху. Тако, на пример, она велика распра у 387. години породила се поглавито с тога, што римска црква празноваше Васкрс исте године на сами дан равнодневице 21. марта, а не зато, што истога дана паде још и јеврејска Пасха. Године 424. по наредби Св. Кирила празнован је Васкрс у александријској цркви 30. марта¹⁾, место што би требало 6. априла, а

¹⁾ У току штампања ове расправе дође ми до руку дело *L'art de vérifier les dates*. У њему нађох (Tome I. troisième édition стр. 9.), да је Александријска црква после Св. Атанасија, учинила још три изузетка од својих пасхалних правила. Године 414. помериша је Васкрс са 22. на 29 март, а године

Јеврејска Пасха паде те године 1. априла (15. Нисан). Сетимо се и случаја у години 333., када Св. Атанасије нареди — само на 8 година после Никејског Сабора — да се Васкрс празнује 15. априла (место 23. априла) не обзирући се на то, што паде и пре пуног месеца и пре јеврејске Пасхе. Да не спомињемо још и друге случајеве из којих се види, да о јеврејској Пасхи *иосле* равнодневнице не вођаху никаква рачуна. Па и после усвајања Александријске Пасхалије, тумачише се те забране задуго правилно све докле, док се оба празника могаху поклапати *иосле* равнодневнице. То пак беше могућно све докле, — као што раније видесмо — докле се пун месец спуштајући се мало по мало не поклопи са пасхалним 14. даном у свима годинама 19. годишњег круга. Од тада ти случајеви саввим престадоше. Од тада датира погрешно тумачење црквених забрана, из тог истог узрока

441. са 23. на 30. март. Године пак 424. *враћила је* Васкрс са 6. априла на 30. март, на сами дан пасхалне границе. Зашто је ово чинила, не казује се у томе делу. За прва два изузетка (414 и 441. год.) могло би се можда помислити, да је то учинила ради одвајања Васкрса од јеврејске пасхе која у години 414. паде на 23. март, а 441. на 23. март. Али трећи овај изузетак у 424. години противи се мишљењу, да је то главни разлог био јер је Васкрс враћен тада на *два* дана *пре* јеврејске Пасхе која паде 1. априла — По Schram-овим таблицама пун месец те године био је 31. марта у 3 часа 47. мин. из јутра по јерусалимском времену, и по истим таблицама, могућно је било и делимично помрачење месеца истога дана т. ј. *другог* дана Васкрса. У *L'art de vérifier les dates* на стр. 60 (Томе I) види се, да је то помрачење збиља било тога дана у 2 часа из јутра *по царскоме времену* и да је износио 2 нацта. — Као што мало пре рекох, не спомиње се зашто су ови изузетци чинени, али сам начин како су чинени нарочито овај 424. године показује, да јеврејска Пасха и црквене забране нику ту имале удела.

још и погрешно правило о Васкрсу. Недовољно прецизиране црквене забране почеше Хришћани распростирати и на случајеве *иосле* равнодневице, *који не беху забрањени*, али се и не дешаваху више. Без дубљег познавања склопа александријске Пасхалије и без помоћи Астрономије, збиља лако је било пасти у ову грешку, у коју се још и данас врло лако пада.

Погрешно тумачење црквених забрана, јавља се у историји као велика сметња поправци календара још од XIV века. Године 1324. „Философ Ниџифор Григора“ и године 1335. монах Матија Властар скренуше пажњу меродавним у Цариграду на то, да астрономска пунолунија наступају раније од пасхалних, због чега се Васкрс празнује *доиније*, него што би требало (често *иосле* 21. дана од младине). По њима Пасхалија би се могла поправити *спуштањем пасхалних граница за 2 датума* у свима годинама 19. годишњег круга, т. ј. са 5. априла на 3. април, са 25. марта на 23. март итд. а са 17. априла на 15. април. Али по напоменама Матије Властара *не треба то чинити*, јер благодарети томе закашњавању, Хришћани никада не ризикују да празнују Васкрс заједно са Јеврејима. (Види *Постановленія комисіи по вопросу о реформѣ календаря въ Россіи* стр. 17. и 18.). То је најстарији сачувани историјски докуменат о погрешном тумачењу црквених забрана. Вредно је напоменути, да нове пасхалне границе: 3. април, 23. март итд. 15. април, које Григора и Властар предлагаху, поклапаху се тада доста добро са правим пунолунијама на небу, те према

томе изгледаше онемогућено поклапање Васкрса са Пасхом у будућности. Али Матија Властар предвиђаше да ће — због неправилности у кретању месечевом и због емпиричког распореда пасхалних граница — такви случајеви моћи се ипак кад што дешавати, и зато саветоваше да се остане по староме. Њему беше на сваки начин познат случај од 1315. године¹⁾, када и поред констатованог закашњавања Васкрса (за 2 дана како он мишљаше) ипак јеврејска Пасха паде 22. марта, а Васкрс одмах сутра дан 23 марта. И године 1373. други један учени монах Исак Аргира, предлагаше поправку Пасхалије спуштањем пасхалних граница за 3 датума, али да та поправка почне тек са 1409. годином. Ну, једно, раније напомене Матије Властара о могућној опасности празновања Васкрса са Јеврејима, и друго, што до 7000 године од стварања

¹⁾ Видесмо раније, да поклапања Васкрса са Пасхом престадоме од 783. год. Од тада се Васкрс нигде више не сукоби са Пасхом у недељу. Али и после тога времена, због самог склона јеврејског календара, јеврејска Пасха прекорачиваше кадшто александријске пасхалне границе, долазећи на 1 до 2 дана после пунога месеца за више од 300 година. Могућност њеног поклапања са Васкрсом не беше дакле искључена чак до 26 марта 1103. године. Ове 1103. год. пасхална граница беше 25. марта, јеврејска Пасха беше 26. марта, а Васкрс 29. марта. Да је случајно 25. март био у суботу, празновао би се и Васкрс сутра дан 26. марта заједно са јеврејском Пасхом. Од 1103. год., јеврејска Пасха не прекорачи више пасхалне границе, али долазаше још не ретко у очи Васкрса (1 дан раније); последњи такав случај десио се је 1315. године. Од тада је почела Пасха долазити најмање на 2 дана пре Васкрса, доцније на 3 дана итд. тако, да најмањи размак између Васкрса и Пасхе постаје све већи у току векова и поред познате особине јеврејскога календара, да стави Пасху кадшто и на 2 дана *после* пунога месеца. — Овакви случајеви могу служити као једна потврда више о независности Хришћанске пасхалије од јеврејске.

света остајаше мало времена када се очекиваше крај света, учинише те и овај предлог остаде без успеха; за тако кратак размак времена (119 година) не вреди ни исправљати Пасхалију и излагати се могућим грешкама: празновати Васкрс заједно са Јеврејима.

И многи други доцнији покушаји на поправци календара у хришћанском свету, разбијаху се о ову несавладљиву сметњу.

У време грегоријанске реформе (1582. године) држало се такође, да се Васкрс не сме празновати у дан пунога месеца нити заједно са јеврејском Пасхом. Истина, римска црква не признаје Антиохијски Сабор за правилан, нити решења донета на том сабору за обавезна (међу њима и познато правило *ipso*), али држећи се Апостолских Установа (Књ. V. Гл. 17.) признаје, да је забрањено празновање Васкрса са Јеврејима.¹⁾ И она погрешно држи, да је 14. дан младине (*пасхална граница*) и *цун* месец било једно и исто у време установе александријских пасхалних правила. Због оваквог по-

¹⁾ Ево упуства „De anno et ejus partibus“ на челу свих Missels-a и Bréviaires (De festis mobilibus), за празновање Васкрса код католика:

„Quoniam, ex decreto sacri Concilii Nicaeni, Pascha, ex quo reliqua festa mobilia pendent, celebrari debet die dominico qui proxime succedit XIV-ae lunae primi mensis — is vero apud Hebraeos vocatur primus mensis ejus XIV-a luna vel cadit in diem verni aequinoctii, quod die 21 mensis martii contingit, vel propius ipsum sequitur — dies dominicus hunc XIV-um (diem) sequens (ne cum Judaeis conveniamus si forte dies XIV-ae lunae caderet in diem dominicum) sit dies Paschae.“

Види *La Serbie et le fin d'une Contestation pascale de trois siècles* par Cés. Tondini de Quarenghi Paris 1901. стр. 29. —30. где је овај текст штампан.

грешног мишљења. Пасхалију је поправила на тај начин, што за *пасхалне границе* (14. дан младине) узеше *средње пуне месеце* (15. дан младине рачунато од конјукције), када Јевреји по закону треба да празнују Пасху. Тиме мишљаше да ће избећи поклапање Васкрса са пуним месецима и јеврејском Пасхом. Али — као што Мачија Властар раније предвиђаше — због неправилности у кретању месечевом (прави пун месец може кад што да на ступи и за читав један дан *пре* или *после* средњег), због емпиричног распореда пасхалних граница, и због самога склона јеврејског календара, овакви случајеви нису сасвим искључени; они се дешавају — истина много ређе него по александријској пасхалији у IV и V. веку — али ипак дешавају се. Први такав случај десно се 7. априла 1602. год. други — 19. априла 1609. год., трећи се десно чак 1805. г. 14 априла, а четврти 3. априла 1825. До краја XIX века није се десно више ни један случај. У XX. веку био је већ један случај 12. априла 1903. год. а биће их још четири: 1923. (1. априла), 1927. (17. апр.), 1954. (18. априла) и 1981. (19. априла). После се неће десити ни један случај чак до 2106. год. (18. априла). — Дакле само 9 случајева у 518 година, што је на сваки начин много мање, него по Александријској пасхалији у почетку, у истом размаку времена.

Ну, узевши за пасхалне границе средње пуне месеце, римска црква занала је тиме у другу незгоду, а та је: *да празнује Васкрс чешће после 21. дана од младине*. Дешава се, да

прави пун месец падне у суботу, а *пасхални пун* како га она узима сутра дан у недељу, због чега празнује Васкрс у идућу недељу — на 8 дана по правом пуном месецу. Ово је противно ономе пропису Апостолских Устанаова (Књ. V. Гл. 17.) баш и према самом њеном схватању пасхалних граница. Ми видосмо раније у овоме члану, да је *апсолутно немогућно* избећи поклапања Васкрса са Пасхом, а да се *не прекорачи 21. дан младине* (који се *не сме* прекорачити); аутори грегоријанске реформе наиђоше на ту незгоду, они прекорачише 21. дан младине па ипак потпуно не спречише поклапања Васкрса са Пасхом; она се само знатно проредише на рачун празновања Васкрса *после* 21. дана младине. Не могући наћи никакво решење, којим би *обе ове незгоде уклонили* (а то је и *немогућно*), аутори грегоријанске реформе оставише ово питање отворено, нерешено, и овластише потомство, да по своме нахођењу помера пасхалне границе на више или на ниже, *крајем свакога века*, ако за потребно нађе. Да су аутори грегоријанске реформе узели за пасхалне границе средњи 14. дан младине т. ј. један дан раније — *пре* средњег пуног месеца, Васкрс би се празновао чешће заједно са јеврејском Пасхом, — онако често, као што је и било у Александријској Пасхалији у почетку, а не би се прекорачио 21. дан младине. Тиме би се дошло у саглас са духом и тежњама творца александријске Пасхалије, која радије допуштаху празновање Васкрса и на један дан *пре* пунога месеца, него ли да га празнују после 21. дана

младине, када је месец у знатном опадању сјајности. Аутори гергијанске реформе не учинише то из недовољног познавања склопа Александријске Пасхалије и нетачног тумачења црквених забрана.

Поводом грегоријанске реформе, васељенски патријарх Јеремија II сазва у Цариграду Велики Православни Сабор године 1593. Патријарси: Цариградски, Антиохијски, Јерусалимски и Александријски присуствоваху овоме Сабору поред многих других мање знатних црквених великодостојника¹⁾. И руска црква, која је овом приливком подигнута на степен патријашије²⁾, имала је ту своје представнике. Дознавши да ће се грегоријански Васкрс по кад што поклонити са јеврејском Пасхом, сви чланови Сабора једногласно осудише грегоријанску реформу. У посланици једној упућеној свима православним црквама, изнесоше ова четири правила за празновање Васкрса, којих се треба верно држати:

¹⁾ Многи западни писци говоре о овом важном Сабору, као на пример *l'abbé Métais, Cés. Tondini de Quarenghi* и др. У „*Постановленія Комссіи по вопросу о реформѣ календаря въ Россіи*“, Приложеніе III, на стр. 21 и 22, спомињу се укратко решења тога Синода. Најоширније говори о томе Синоду *Cés. Tondini de Quarenghi* у расправи „*La Serbie et la fin d' une Contestation pascale de trois siècles*“ Paris 1901. год. (Extrait des Comptes rendus). На стр. 28, 29. и 30. износи решење тога Синода, које се тиче Васкрса на латинском језику, а на стр. 32. и на грчком језику. Наводи даље изворе, и цитира више дела, у којима је синодско решење штампано од времена на време на латинском и грчком језику. — Није ми познато, да ли су решења тога Синода сачувана у нашој српској цркви, као ни то, да ли их је уопште и добила због тадашњих врло тешких прилика.

²⁾ Знање патријарха у Русији укинуо је доцније Петар Велики године 1700.

1). Васкрс треба празновати после пролетње равнодневице, која је утврђена на 21. март.

2). Не сме да пада у исти дан са јеврејском Пасхом.

3). Не одмах после равнодневице, него после првог пуног месеца који долази после равнодневице, или пада на сами дан равнодневице.

4). У прву недељу после овог пуног месеца да буде Васкрс¹⁾.

Држећи погрешно, да су ова правила прописали Свети Оди Nikeјски, чланови тога Сабора патријарси, изнесоше још и цитираше *прво правило* Антиохијскога Сабора, које је грегоријанском реформом погажено, и бацише аватему на све оне, који би тада или доцније примили грегоријанску реформу.

Недовољно познавање склопа и духа Александријске Пасхалије и нетачно тумачење цркве-

¹⁾ Ево текст тих правила у оригиналу на грчком језику:

Ἐσοῦσι τινὰ ἀναγκαῖα ζητοῦνται διὰ τὸ ἡμέτερον Πάσχα. Πρῶτον τὸ Πάσχα πρέπει νὰ γίνηται πάντοτε μετὰ τὴν ἰσημερίαν τῆς Ἀνοιξέως τὴν θεωρουμένην κατὰ τὴν 21. Μαρτίου. — Δεύτερον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνηται εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν μὲ τὸ ρωμαϊκὸν Πάσχα τῶν Ἰουδαίων. — Τρίτον, δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἀπλῶς καὶ ἀόριστος μετὰ τὴν ἰσημερίαν, ἀλλὰ μετὰ τὴν πρώτην πανσελήνην τοῦ Μαρτίου, ἢ ὅποια ἤθελε τόχη ἢ ἐν τῇ ἰσημερίᾳ ἢ μετὰ τὴν ἰσημερίαν. — Καὶ τέταρτον, πρέπει νὰ γίνηται τὴν πρώτην Κυριακὴν, ἢ τις ἤθελε τόχει μετὰ τὴν πανσελήνην.

Ἐπιτικόν, etc. Περὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐρεῦνης τοῦ Πασχαλίου.
Éd. de Venise, 1884, p. 289—290.

Овај текст наводим из дела *La Serbie et la fin d' une Contestation pascale de trois siècles* par Cés. Tondini de Quarenghi (Extrait des Comptes rendus). Paris 1901. стр. 32—33.

них забрана одвело је — као што видимо — далеко чланове тога Сабора. — Колико су имали права, показује најбоље астрономски рачун изложен у овоме чланку.

Ми ћемо се овлаш дотаћи тих правила.

По правилу 1) *равнодневица је утврђена на 21. март*. Јеремија II са целим Синодом *погрешно* је држао, да су свети оци Никејски прописали овај датум као *службени на вечита времена*, без обзира на њен прави датум, који се спушта — као што раније видосмо — по један дан просечно у 128 година. Није им та намера била. Свети Оци никејски држали су се више науке и природе, него ли многи и многи њихови последници. Најбоље то доказаше тиме, што у своје доба спустише равнодневицу са 22. марта на 21. март ради слагања са природом. А 22. март беше датум равнодневице раније *прописан* Апостолским Установама (књ. V. 17). Чим приметеше да није више тако, одмах га прилагодише правом стању ствари. Свети Оци са таквим тежњама нису могли имати намеру, да потомству везују руке и забрањују оно, што сами они чињаху т. ј. држати се науке и истине.

Правило под 2) *нема ослонци* у црквеним књигама, кад је реч о поклапању Васкрса са Пасхом *после* равнодневице. Видосмо, да су се такви случајеви дешавали дуго још после Никејскога Сабора, о којима на сваки начин незнађаше ни Јеремија II, ни чланови тога Синода. Јеремија II са целим Синодом погрешно је, што

то правило приписује Светим Оцима Никејским, о коме они ни сањали нису.

Сва три правила под 1) 3) и 4) види се јасно, да су изведена *погрешно* из познатог александријског правила о Васкрсу које гласи:

„Васкрс треба празновати после пролетње равнодневице, у прву недељу, која дође после првог 14. дана од младине месечева. Ако 14. дан младине падне у недељу, Васкрс се празнује у идућу недељу“.

У овом кратком језгровитом правилу, Јеремија II са члановима Синода заменише речи *„14. дан од младине“* са речима *„пун месец“* и тако од једног тачног створише три нетачна правила. И ту су учинили крупну грешку, јер *„14. дан од младине“* и *„пун месец“* *није било једно и исто* код Светих Отаца Никејских.

Врло је чудновато, управо непојмљиво како Јеремија II. и чланови Синода *не приметеше*, да се Васкрс и у њихово доба *често* празноваше *у другу недељу* после првог пуног месеца, а *не у прву*, како они прописаше у правилу под 4). Ево примера само у оној десетини година, у којој се тај Сабор држаше:

1. Године 1586. пун месец десно се 24. марта у 22 ч. 16 мин. *у четвртак*; Васкрс је требало празновати по правилу 4) у *прву* идућу недељу 27. марта, а он је празнован по Индиктиону у *другу* недељу, 3. априла.

2. Године 1589. пун месец десно се 22. марта у 2 ч. 35 мин. *у суботу*; Васкрс је требало празновати по правилу 4) у *прву* идућу

недељу 23. марта, а он је празнован по Индиктиону у *другу* недељу 30. марта.

3. Године 1590. пун месец десило се 9. априла у 22 ч. 45 мин. у *четвртак*; Васкрс је требало празновати по правилу 4) у *прву* идућу недељу 12. априла, а он је празнован по Индиктиону у *другу* недељу, чак 19. априла.

4. Године 1593. оне исте, када се држаше овај Велики Православни Сабор, пун месец десило се 5. априла у 20 ч. 6 мин. у *четвртак*. Васкрс је требало празновати по правилу 4) у *прву* идућу недељу 8. априла, а он је празнован по Индиктиону у *другу* недељу, 15. априла.

5. Године 1596. пун месец десило се 2. априла у 19 час. 1 мин. у *петак*; Васкрс је требало празновати по правилу 4) у *прву* идућу недељу 4. априла, а он је празнован по Индиктиону у *другу* недељу, 11. априла.

Сви ови рачуни извршени су по Schram-овим таблицама; дан је рачунат од поноћи по јерусалимскоме времену.

Шта видимо? Само у 10 узастопних година видимо, да беше 5 одступања од тога правила под 4).

Јеремија П. са члановима Синода изнесе дакле такво правило у име *Никејскога Сабора*, кога се треба верно држати, а ни он, ни чланови Синода, ни цела православна црква *не држашу се* тог истог правила још *ни тада*. А међу тим изађоше са претензијом, да су верни чувари неокрњених пасхалних прописа Св. оцаца. — Недовољно познавање узрок је оволикој кон-

традицији. Да су чланови Синода поле мало посматрали небо, не би се до тога дошло.

Протестанти у Немачкој године 1700. примише грегоријански календар, али одбацише грегоријанску Пасхалију. Њима се никако не свиђаше, што Васкрс по грегоријанској пасхалији долази чешће после 21. дана од младине месечеве. То хтедоше да избегну пошто по то. Њихов математичар Вајгел, у друштву са још неким, састави таблице месечевог кретања, по којима се одређиваше Васкрс тачније него ли код грегоријанаца. За пасхалне границе (које беху доста компликоване) узеве *астрономске пуне месеце* (место средњих код грегоријанаца), да би се у свима случајевима избегло празновање Васкрса после 21. дана младине, и заједно са јеврејима, па и у онима, у којима би долазили усљед неправилности у кретању месечевом (као што н. пр. долазе код грегоријанаца). Због тога се десило, те су године 1724. протестанти празновали Васкрс 9. априла а католици 16. априла; исто тако године 1744. протестанти су га празновали 29. марта а католици 5. априла. У оба ова случаја протестанти су га празновали у први дан по правом пуном месецу и после јеврејске пасхе, а католици су га празновали у *осми* дан по пуном месецу и после јеврејске Пасхе. Али доцније приметитише протестанти, да ће се по Вајгеловим таблицама Васкрс морати поклонити са јеврејском Пасхом у годинама 1778. и 1798, у којима падаше она на један дан по пуномесецу, усљед самог склопа јеврејског календара. А у тим баш годинама

грегоријански Васкрс долазаше недељу дана после јеврејске Пасхе. Сада протестанти западоше у велику незгоду. Држећи као позитивно, да се Васкрс не сме поклонити са Пасхом, после дуже и свестраније дискусије, напустише Вајгелове таблице и примише грегоријанску Пасхалију 1774. године, за коју се уверише, да такве случајеве много ређе доушта. Од две незгоде изабране — по њиховом погрешном мишљењу — мању; радије пристадоше да Васкрс погрешно празнују после 21. дана од младине, него ли заједно са јеврејима.

Мало по мало, с оклевањем и извесним тешкоћама из истог узрока, примише грегоријанску реформу и остали западни хришћани. То учинише поглавито ради олакшице у међународном саобраћају. Једино православни, држећи се одлуке Великог Сабора Цариградског оштадоше при старој календару. Од тога Синода датира и чувена „*пасхална распра*“ између католичке и православне цркве — распра, која траје више од 300 година. Православна црква, сматрајући себе за верног чувара пасхалних правила прописаних Никејским Сабором, поново изнетих на видик познатим Синодом Цариградским, а не *познавајући их довољно*, пребацује римској цркви, што та правила газди празнујући кад што Васкрс заједно са јеврејима. Римска црква такође *из недовољног познавања ствари* признаје овакве случајеве за неправилне, али кривицу за то баца на јевреје, чији је календар врло нетачан постао. Кад би — вели — јевреји тачно одређивали дан Пасхе по њиховом закону,

овакви случајеви не би се дешавали. А за православну цркву, вели, да грешни још више, јер празнује Васкрс врло често после прописаног рока (21. дан младине) чак и у 26. дан од младине. У новије доба, од краја прошлога века, римска црква проучивши јеврејски календар, почела је износити случајеве поклапања Васкрса са Пасхом по старој календару, који су доцније истина престали, али тим хоће да докаже, да су у такве грешке падали и Св. Оци, издавачи тих забрана. Ну против таквог тврђења устали су чак и по неки западни писци као на пример Isidor Loeb, који тврде: да дефинитиван јеврејски календар, овакав какав је сада, датира тек од IX. века (а не од IV); према томе, одређивати датуме јеврејске Пасхе по томе календару, и тражити поклапања њена са Васкрсом за године *пре IX. века* неоправдано је и шмерично. Као и сви остали писци, тако је и он мишљења, да се по старом календару Васкрс празновао навек после пунога месеца и после јеврејске Пасхе као и сада. Ово је — наравно — учинило, да православни постану још истрајнији у осуђивању грегоријанске реформе. Римска црква притерена овим у теснац, излази *од најновијег доба* са тврдњом, да је забрањено поклапање Васкрса са 14. Нисаном (а не са 15. Нисаном), па пошто по *садашњем* јеврејском календару 14. Нисан *никад не може пасти на недељу*, то се он ни у ком случају не може поклонити са Васкрсом, према чему би грегоријанска Пасхалија била тачна и исправна. Ну против тога православни износе познати факт,

ка код sadašnjih јевреја 14. Нисан није никакав празник, то је дан у очи Пасхе, као што је код нас велика субота. Свети Оци — веле — нису имали разлога да забране поклапање Васкрса са 14. Нисаном, баш кад би оно било и могућно, а тим мање, што је оно само собом немогућно. Још једну кривину бацају православни на западну цркву; они је оптужују, да израђује Васкрс кад што на месец дана *пре* јеврејске Пасхе. И то је — веле — забрањено, само православни не могу да пађу ни један канонски пропис, који би такве случајеве забрањивао. Прописа таквог нема, а не може га ни бити, јер би њиме хришћански календар био у потпуну зависност од јеврејскога. Православни заборавају или не знају, да је и по александријској пасхалији празнован Васкрс кад што *пре* јеврејске Пасхе и то *после* равнодневице, као н. пр. у годинама 475. и 495. и по наредби Св. Атанасија у 333., а по наредби Св. Кирила и у 424. године.

Далеко би нас одвело, кад бисмо наводили све разлоге једних и противразлоге других. Цитираћемо само неколико најважнијих православних приговора од новијега времена. Тако:

„*Православный Собесѣдникъ*“, орган Духовне Академије у Казану године 1859. овако вели: „Ми ћемо се држати верно прописа Никејскога Сабора, ми нећемо никад празновати Васкрс ни *пре* ни *заједно* са јеврејима, него увек после њих.... Западни Хришћани са њиховим календаром привидно тачним падају доста често у прву и у другу погрешку“ (II. део стр. 165).

„*Кіевская Старина*“ у години 1888. у једноме чланку на стр. 236. наводи од речи до речи то исто.

„*Церковный Вѣстникъ*“, орган Петроградске Духовне Академије у свесци за фебруар 1892. године овако завршује један чланак о календару: „Васкрс не сме ни у ком случају да дође *пре* јеврејске Пасхе ни да се поклапа са њом.... Зато, никад ни под којим изговором Руси неће моћи примити грегоријански календар“.

У „*Вопросъ объ уравниніи года гражданскаго съ астрономическимъ*“ од 1899. године Димитрије Голубински, професор Московске Духовне Академије овако вели на стр. 61: „Римокатолички Васкрс празнован је више пута истог дана са јеврејском Пасхом. То је било 1602. 1609., и 1825. године, а биће још 1903, 1923. и 1927. Но такво поклапање забрањено је и осуђено како канонима из IV. века, тако и седмим правилом светих Апостола“.

У „*Истинно празновање Васкрсења у православној цркви и реформа календара*“ од 1908. године Ђока М. Станојевић, професор универзитета у Београду, овако вели на стр. 42:

„Празновање Ускрса везано је, као што смо видели, за два податка, за два датума чисто научнога, чисто астрономскога значаја, који у себи садрже само тај верски и догматични, али у исти мах пресудни значај, да не доштају, да празновање Ускрса падне једновремено с Пасхом јеврејском“ (Кураив је мој).

Нећемо даље цитирати. Само недовољно познавање стања ствари узрок је оваквим приговорима.

У таквом стању стоји то питање и данас отворено и нерешено. Не познавајући право стање ствари, дух и тежње Светих Отаца, ни римска, ни православна црква немају право. Римска црква збиља греша, али *не* у томе, што Васкрс празнује кад што заједно са јеврејима, него у томе, *што га не празнује често заједно са јеврејима*, на који би начин сасвим избегла његово празновање после 21. дана младине, које је забрањено. Православна црква греша још више, *што га никако не празнује заједно са јеврејима*, него га празнује још доцније, него ли римска црква чак и у 26. дан од младине. Из недовољног познавања, *неправилност сматра се за правилност и обрнуто*. Распра ова могла би вечито трајати; једна црква не може другу убедити, јер се не разумеју. Обе цркве заједно са протестантском *погрешно* држе: *да су пасхалне границе (14. дан младине) и цун месец биле једно и исто* у време Никејског Сабора. Да то двоје *није било једно и исто* чак и у време Дионисија Малог 526. године, на и још доцније чак до IX. века, уверисмо се у овој расправи. Ето, у овој, по изгледу незнатној ситници, лежи тежиште целога питања, целе распре и хиљаду — годишње заблуде.

Ово погрешно мишљење обухватило је и саму науку. Не само у црквеним књигама код свих хришћана (источних и западних), него и у свима уџбеницима и другим научним књигама

од најчувенијих астронома и математичара, у одељцима о овоме питању, налази се свуда *не оверено* тврђење: да се Васкрс мора празновати по правилу *после* пунога месеца према наредби I. Никејског Сабора. Да је то једна велика заблуда, која траје више од хиљаду година, држим, да су се читаоци сами уверили у овоме чланку.

Уклонивши ту заблуду, самим тим уклоњена је и највећа сметња поправци нашега календара. А о томе пак, како треба ту поправку извршити у духу православне цркве говорио сам опширно у „Гласнику Православне Цркве“ у 1900. и 1901. години. Ако буде потребно, говорићу о том питању поново само нешто доцније.

A

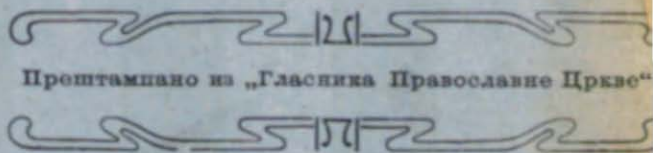
B

C

D

E

Бруна месца		A					B					C					D					E														
Византски	Александријски	Године	Пасха младина	Права младина	Пасха цуполуније (14 дан)	Право цуполуније	Јеврејска Пасха	Васкре	Године	Пасха младина	Права младина	Пасха цуполуније (14 дан)	Право цуполуније	Јеврејска Пасха	Васкре	Године	Пасха младина	Права младина	Пасха цуполуније (14 дан)	Право цуполуније	Јеврејска Пасха	Васкре	Године	Пасха младина	Права младина	Пасха цуполуније (14 дан)	Право цуполуније	Јеврејска Пасха	Васкре							
17	1	285	23. март	23. мар. 19 ч. 12 м.	5. април	7. апр. 0 ч. 53 м.		12. апр.	361	23. март	23. мар. 7 ч. 51 м.	5. април	7. апр. 4 ч. 23 м.	7. апр.	8. апр.	513	23. март	23. мар. 4 ч. 38 м.	5. април	6. апр. 6 ч. 4 м.	6. апр.	7. апр.	817	23. март	21. мар. 18 ч. 43 м.	5. април	5. апр. 14 ч. 50 м.	5. апр.	12. апр.	1881	23. март	18. мар. 1 ч. 59 м.	5. април	2. апр. 14 ч. 27 м.	2. апр.	12. апр.
18	2	286	12. март	12. мар. 19 ч. 15 м.	26. март	27. мар. 17 ч. 4 м.		28. мар.	362	12. март	12. мар. 23 ч. 35 м.	25. март	27. мар. 4 ч. 31 м.	28. мар.	31. мар.	514	12. март	12. мар. 14 ч. 20 м.	25. март	26. мар. 13 ч. 41 м.	27. мар.	30. мар.	818	12. март	10. мар. 20 ч. 50 м.	25. март	26. мар. 7 ч. 2 м.	25. мар.	28. мар.	1882	12. март	7. мар. 15 ч. 2 м.	25. март	22. мар. 20 ч. 13 м.	23. мар.	28. мар.
19	3	287	31. март	31. мар. 13 ч. 6 м.	13. април	15. апр. 18 ч. 55 м.		17. апр.	363	31. март	31. мар. 22 ч. 52 м.	13. април	14. апр. 22 ч. 56 м.	15. апр.	20. апр.	515	31. март	31. мар. 9 ч. 6 м.	13. април	14. апр. 12 ч. 21 м.	14. апр.	19. апр.	819	31. март	29. мар. 17 ч. 28 м.	13. април	14. апр. 6 ч. 17 м.	14. апр.	17. апр.	1883	31. март	26. мар. 14 ч. 27 м.	13. април	10. апр. 13 ч. 22 м.	10. апр.	17. апр.
1	4	288	20. март	19. мар. 19 ч. 16 м.	2. април	4. апр. 8 ч. 19 м.		8. апр.	364	20. март	20. мар. 7 ч. 28 м.	2. април	3. апр. 8 ч. 1 м.	3. апр.	4. апр.	516	20. март	19. мар. 9 ч. 55 м.	2. април	3. апр. 4 ч. 25 м.	2. апр.	3. апр.	820	20. март	18. мар. 5 ч. 43 м.	2. април	2. апр. 14 ч. 30 м.	3. апр.	8. апр.	1884	20. март	15. мар. 8 ч. 30 м.	2. април	29. мар. 13 ч. 48 м.	29. мар.	8. апр.
2	5	289	9. март	9. мар. 7 ч. 58 м.	22. март	24. мар. 15 ч. 57 м.		24. мар.	365	9. март	9. мар. 9 ч. 16 м.	22. март	23. мар. 22 ч. 58 м.	24. мар.	27. мар.	517	9. март	8. мар. 11 ч. 35 м.	22. март	23. мар. 20 ч. 57 м.	23. мар.	26. мар.	821	9. март	7. мар. 22 ч. 2 м.	22. март	22. мар. 16 ч. 13 м.	23. мар.	24. мар.	1885	9. март	4. мар. 19 ч. 55 м.	22. март	18. мар. 18 ч. 54 м.	19. мар.	24. мар.
3	6	290	28. март	28. мар. 8 ч. 50 м.	10. април	12. апр. 9 ч. 55 м.		13. апр.	366	28. март	28. мар. 1 ч. 42 м.	10. април	11. апр. 23 ч. 37 м.	11. апр.	16. апр.	518	28. март	27. мар. 7 ч. 38 м.	10. април	11. апр. 20 ч. 11 м.	12. апр.	15. апр.	822	28. март	26. мар. 23 ч. 13 м.	10. април	10. апр. 8 ч. 55 м.	10. апр.	13. апр.	1886	28. март	23. мар. 16 ч. 29 м.	10. април	6. апр. 17 ч. 14 м.	8. апр.	13. апр.
4	7	291	17. март	18. мар. 1 ч. 55 м.	30. март	1. апр. 10 ч. 2 м.		5. апр.	367	17. март	17. мар. 4 ч. 58 м.	30. март	1. апр. 15 ч. 47 м.	1. апр.	1. апр.	519	17. март	16. мар. 19 ч. 35 м.	30. март	1. апр. 5 ч. 15 м.	31. мар.	31. мар.	823	17. март	16. мар. 12 ч. 56 м.	30. март	30. мар. 12 ч. 6 м.	31. мар.	5. апр.	1887	17. март	12. мар. 17 ч. 44 м.	30. март	27. мар. 8 ч. 1 м.	28. мар.	5. апр.
5	8	292	5. април	5. апр. 1 ч. 26 м.	18. април	19. апр. 3 ч. 19 м.		24. апр.	368	5. април	4. апр. 1 ч. 56 м.	18. април	19. апр. 14 ч. 40 м.	20. мар.	20. апр.	520	5. април	3. апр. 20 ч. 4 м.	18. април	13. апр. 23 ч. 21 м.	19. мар.	19. апр.	824	5. април	3. апр. 9 ч. 57 м.	18. април	17. апр. 8 ч. 32 м.	19. мар.	24. апр.	1888	5. април	30. мар. 11 ч.	18. април	14. апр. 8 ч. 50 м.	15. мар.	24. апр.
6	9	293	25. март	25. мар. 11 ч. 35 м.	7. април	8. апр. 10 ч. 34 м.		9. апр.	369	25. март	24. мар. 14 ч. 57 м.	7. април	8. апр. 22 ч. 21 м.	9. апр.	12. апр.	521	25. март	24. мар. 12 ч. 59 м.	7. април	8. апр. 0 ч. 3 м.	8. апр.	11. апр.	825	25. март	23. мар. 13 ч. 42 м.	7. април	6. апр. 21 ч. 56 м.	6. апр.	9. апр.	1889	25. март	19. мар. 13 ч. 51 м.	7. април	4. апр. 1 ч. 16 м.	4. апр.	9. апр.
7	10	294	14. март	14. мар. 14 ч. 50 м.	27. март	29. мар. 0 ч. 13 м.		1. апр.	370	14. март	14. мар. 7 ч. 29 м.	27. март	28. мар. 23 ч. 35 м.	28. мар.	28. мар.	522	14. март	14. мар. 2 ч. 50 м.	27. март	28. мар. 2 ч. 28 м.	29. мар.	3. апр.	826	14. март	12. мар. 13 ч. 52 м.	27. март	27. мар. 14 ч. 50 м.	27. мар.	1. апр.	1890	14. март	8. мар. 23 ч. 8 м.	27. март	24. мар. 11 ч. 56 м.	24. мар.	1. апр.
8	11	295	2. април	2. апр. 7 ч. 38 м.	15. април	17. апр. 1 ч. 5 м.		21. апр.	371	2. април	2. апр. 8 ч. 17 м.	15. април	16. апр. 16 ч. 13 м.	16. апр.	17. апр.	523	2. април	2. апр. 0 ч. 44 м.	15. април	15. апр. 22 ч. 45 м.	16. апр.	16. апр.	827	2. април	31. мар. 7 ч. 54 м.	15. април	15. апр. 15 ч. 24 м.	16. апр.	21. апр.	1891	2. април	27. мар. 23 ч. 43 м.	15. април	12. апр. 7 ч. 28 м.	11. апр.	21. апр.
9	12	296	22. март	21. мар. 9 ч. 7 м.	4. април	5. апр. 17 ч. 25 м.		5. апр.	372	22. март	21. мар. 21 ч. 33 м.	4. април	4. апр. 20 ч. 16 м.	5. апр.	8. апр.	524	22. март	21. мар. 4 ч. 45 м.	4. април	4. апр. 11 ч. 45 м.	4. апр.	7. апр.	828	22. март	19. мар. 15 ч. 26 м.	4. април	4. апр. 4 ч. 31 м.	4. апр.	5. апр.	1892	22. март	16. мар. 16 ч. 7 м.	4. април	31. мар. 8 ч. 32 м.	31. мар.	5. апр.
10	13	297	11. март	10. мар. 17 ч. 21 м.	24. март	26. мар. 6 ч. 18 м.		28. мар.	373	11. март	11. мар. 3 ч. 40 м.	24. март	25. мар. 7 ч. 6 м.	26. мар.	31. мар.	525	11. март	10. мар. 5 ч.	24. март	25. мар. 4 ч. 28 м.	25. мар.	30. мар.	829	11. март	9. мар. 5 ч. 14 м.	24. март	24. мар. 10 ч. 48 м.	23. мар.	28. мар.	1893	11. март	6. мар. 7 ч. 26 м.	24. март	20. мар. 9 ч. 33 м.	20. мар.	28. мар.
11	14	298	30. март	29. мар. 16 ч. 31 м.	12. април	14. апр. 2 ч. 24 м.		17. апр.	374	30. март	29. мар. 21 ч. 12 м.	12. април	13. апр. 6 ч. 55 м.	13. апр.	13. апр.	526	30. март	28. мар. 22 ч. 31 м.	12. април	13. апр. 4 ч. 52 м.	14. апр.	19. апр.	830	30. март	28. мар. 6 ч. 29 м.	12. април	12. апр. 4 ч. 12 м.	12. апр.	17. апр.	1894	30. март	25. мар. 6 ч. 7 м.	12. април	8. апр. 4 ч. 59 м.	9. апр.	17. апр.
12	15	299	19. март	19. мар. 8 ч. 57 м.	1. април	3. апр. 5 ч. 7 м.		2. апр.	375	19. март	18. мар. 21 ч. 36 м.	1. април	3. апр. 0 ч. 3 м.	3. апр.	5. апр.	527	19. март	18. мар. 5 ч. 40 м.	1. април	2. апр. 19 ч. 2 м.	3. апр.	4. апр.	831	19. март	17. мар. 22 ч. 36 м.	1. април	1. апр. 4 ч. 16 м.	1. апр.	2. апр.	1895	19. март	14. мар. 12 ч. 19 м.	1. април	28. мар. 16 ч. 3 м.	28. мар.	2. апр.
13	16	300	8. март	8. мар. 0 ч. 46 м.	21. март	22. мар. 5 ч. 28 м.		24. мар.	376	8. март	7. мар. 2 ч. 7 м.	21. март	22. мар. 14 ч. 55 м.	22. мар.	27. мар.	528	8. март	6. мар. 19 ч. 2 м.	21. март	22. мар. 1 ч. 45 м.	21. мар.	26. мар.	832	8. март	6. мар. 10 ч. 31 м.	21. март	20. мар. 9 ч. 18 м.	21. мар.	24. мар.	1896	8. март	2. мар. 12 ч. 34 м.	21. март	17. мар. 7 ч. 58 м.	17. мар.	24. мар.
14	17	301	27. март	27. мар. 0 ч. 4 м.	9. април	9. апр. 23 ч. 50 м.		13. апр.	377	27. март	26. мар. 0 ч. 8 м.	9. април	10. апр. 12 ч. 52 м.	11. апр.	16. апр.	529	27. март	25. мар. 19 ч. 52 м.	9. април	9. апр. 19 ч. 9 м.	10. апр.	15. апр.	833	27. март	25. мар. 7 ч.	9. април	8. апр. 7 ч. 2 м.	8. апр.	13. апр.	1897	27. март	21. мар. 6 ч. 17 м.	9. април	5. апр. 9 ч.	5. апр.	13. апр.
15	18	302	16. март	16. мар. 8 ч. 21 м.	29. март	30. мар. 9 ч. 18 м.		5. апр.	378	16. март	15. мар. 14 ч. 41 м.	29. март	30. мар. 18 ч. 26 м.	31. мар.	1. апр.	530	16. март	15. мар. 12 ч. 47 м.	29. март	29. мар. 19 ч. 10 м.	30. мар.	31. мар.	834	16. март	14. мар. 8 ч. 50 м.	29. март	28. мар. 21 ч. 56 м.	28. мар.	5. апр.	1898	16. март	10. мар. 10 ч. 34 м.	29. март	25. мар. 23 ч. 45 м.	26. мар.	5. апр.
16	19	303	4. април	4. апр. 2 ч. 21 м.	17. април	18. апр. 8 ч. 21 м.		18. апр.	379	4. април	3. апр. 15 ч. 48 м.	17. април	18. апр. 11 ч. 9 м.	19. мар.	21. апр.	531	4. април	3. апр. 12 ч. 26 м.	17. април	17. апр. 13 ч. 10 м.	20. мар.	20. апр.	835	4. април	2. апр. 1 ч. 35 м.	17. април	16. апр. 22 ч. 33 м.	18. мар.	18. апр.	1899	4. април	29. мар. 9 ч. 3 м.	17. април	13. апр. 21 ч. 50 м.	14. мар.	18. апр.

Прештампано из „Гласника Православне Цркве“

